

శ్రీదక్షిణా మూర్తయేనమః

పాంచాలీ పరిణయము.

396 నాటకము

(ఆరణ్యముల నాటకము)

అత్తిలి స్థానిక ముఘ్గుమిపాత శాలాద్రోపాధ్యాయులగు

అయ్యగారి వీరభద్రరావుగారిచే

చదివిన బడియె.

486

పృథ్వీకాశకులు

టి. వి. రమణయ్య ఆంధ్రబధర్ను

నేషనల్ బుక్కు డిపో, రాజమండ్రి.

కాపీగైటు రిజిస్టర్డు

1926

[వెల రు 1—0—0]

స ర వ్వాస్వామ్య సంకలితములు.
ప్రకాశకులవి.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

దేశీయవిద్యాలయముద్రణాలయముదిక్షము.
రాజమహేంద్రవరము.

ప్రీతి క.

చదువరులారా!

నేను నాటకము రచించుట కిదియే ప్రధమయత్నము. నా శక్తికొలది యత్నించి పాత్రోపాఠముంచి వ్రాసితి. వివిధగ్రంథరచనా దురంధరులగు కోవిదు లీగ్రంథమునగల దోషముల గృహతో నాకెరిగించిన ద్వితీయముద్రణమున సవరించుకొనియెద.

ప్రదర్శకులారా! ఈనాటకము బన్నిదరుతో బ్రదిర్చింపవచ్చునని నాయభిప్రాయము. ఇందు పాత్రీము లెక్కువగానున్నవని చూడ మానక నాద్యంతము జదువగోరితిని.

ఇట్లు

అ త్తి లి

విద్యజ్ఞనవిధేయుడు,

1—1—26

అ య్య గా రి వీ ర భ ద్ర రావు.

—* ఇందు వచ్చు పాత్రలు *—

పురుషులు.

పాండవులు—కథానాయకులు.

కీర్తికృష్ణ బలగాము—కూడపులు.

దృతరాష్ట్రుడు—కుంభశి.

దుర్యోధనుడు—ధృతిరాష్ట్రుని పెద్దనాడు.

దృశ్యాసనుడు—దుర్యోధనుని తమ్ముడు.

కర్ణుడు—సూర్యపుత్రుడు.

శకుని—దుర్యోధనుని మేనమామ.

ద్రోణుడు—పాండవ కౌరవులగురువు.

భీష్ముడు—కౌరవ పాండవులశాసన.

విదురుడు—కూడ్రపుత్రుడు.

దృపదుడు—పాంచాల దేశపురాజు.

దుష్టద్యుముడు—వృషద. నికుమారుడు.

మతిమంతుడు—దృపదుని మంత్రి.

మంద పాలుడు—విశ. రుద్రుడు. పిన దూత.

హిడింబుడు

బకాసురుడు

} గాక్షుడు.

నాగిం బొట్టు

లంబోదరుడు

కామశక్తి

సోమశక్తి

సోమయాజి

} బ్రాహ్మణులు

ధర్మగతుడు—సోమయాజి ప. మారుడు.

శిశుపాల జరాసంధాగాలు.

మఱికొందరు వత్తురు

(స్త్రీలు)

పాంచాలి—కథానాయిక.

కుంతి—పాండవులతల్లి.

భీమరిక—పాంచాలి చెలికత్తె.

హిడింబి—భీముని భార్య.

ధర్మశీల—సోమయాజి భార్య.

సుమతి—సోమయాజి సుత.

శ్రీ జక్షిణామూర్తయే నమః

పాంచాలీపరిణయము

[నాంది]

ఉ. శ్రీలలితక్షపీతిక వ శ సించెను క్షీరపయోధికవ్యతో
 నేలనుబుట్టి దుష్టతతి శ నిర్దళనంబొనరించి సాధ్వీ పాం
 చాలీకః బాండుపుత్రకుల శ భర్తలుగా నొనగూర్చినట్టి గో
 పాలకుడైన కృష్ణుడు శు శ భంబుల సభ్యులకిచ్చి గావుతన్.

సూత్ర—(ప్రవేశించి పుష్పాంజలిపీడి తనలో) సుధర్మానిభంబగు సభ
 జూడ నామనం బుత్సహించుచున్నది. వీరలకుఁ బ్రీతికరమైన
 యేనాటకమునైన బ్రదర్శించవలయు. ప్రేయసి యింకను రాతే
 దు. కతంజేమైయుండు (తెరవంకజూచి) కాంతా ! నీసింగార
 ము గట్టివెట్టి సత్వరమునరమ్ము. జాగగుచున్నది.

నటి—(ప్రవేశించి) నాథా ! నన్న బిలచిన కారణంబేమి?

సూత్ర—కాంతా ! ఈసభ గాంచితివే.

నటి—సేత్రానందంబొదవ గనుగొంటిని.

సూత్ర—సభాసదుల మనంబున కమితానందంబొసగు నాటకమొకటి
 మనము ప్రదర్శింపవలయును.

నటి—ఆర్యాపుత్రా ! సమయమునకు జ్ఞప్తికి వచ్చినది. మనముపాంచా
 లీపరిణయంబును నాటకంబునుబ్రదర్శింతము. అయ్యది నవరసభ
 రితమై యుగమగు కాని దాని నేకవిందుడును రచించియుం
 డలేదని సందియము గలుగుచున్నది.

సూత్ర—జాను (అలోచించి) రచించియుండకేమి ? రచించిరి-

నటి—ఎవరు రచించిరి ?

సూత్ర—

సీ. శ్రీవిభూతినిమించి ఓ చెన్నందు మిస్సించి

లీపురంబాతని ఓ కాపురంబు

కాండిన్యగోత్ర వి ఓ ఖ్యాతు డాపస్తంభ

సూత్ర డార్వేలప ఓ పితృకులుఁడు

అయగారి వంశార్థ ఓ వాఙ్మండు వీరయా

మాత్యపుంగవునకు ఓ పౌత్రకుండు

నతిభక్తి సర్వేశు ఓ స్తుతిజేయు నల బాంప

మాంచికా వీరయా ఓ మాత్యసుతుఁడు

గీ అత్తిపురి పాశశాలలో ఓ నాంధ్రపండి

తుడయి యలరు సుకవనయు ఓ తుండు ఘనఁడు

గానసాహిత్యములఁ గీర్తి ఓ గాంచినాడు

వీరభద్రకాయాఖ్యుండు ఓ వెలసివినుమ

ఆతనికవనము సహృదయరంజనముగా మృదుమధురనైలి దన

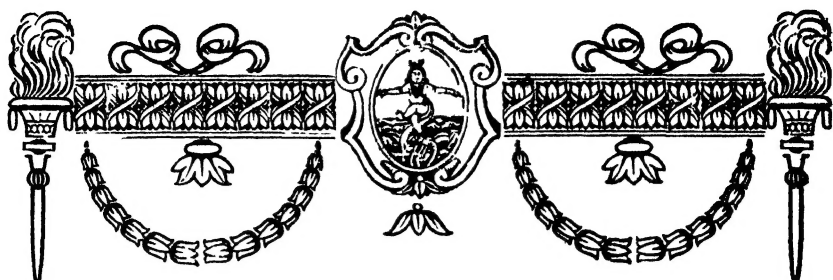
రారు; కాలయాపన మగుచున్నది. మనమరిగి యానాటకపాత్ర

ముల ధరింతము రమ్మ.

నటి—నడువుడు.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

ఇది పోసాపన.

శ్రీదక్షిణా మూర్తయేనమః

పాం చా లీ ప రిణ య ము

స్ర థ మాం క ము

రంగము — లాక్ష్యాగృహము.

[ప్ర)వేశము-ధర్మజ, భీమ, అర్జున, నకుల, సహదేవులు]
ధర్మ—సోదరులారా!

గీ॥ తెలివి యొక్కింతలేకయు శ దేజరిలిన
బలహీనతచే మేను శ పరిధవిలిన
గుణవిహీనత పెరిగెనత శ గొమరుచున్న
కెంతయో ముద్దగు శ దనయుజూడ.

భీముడు—అగ్గిజా!

ఆ. వె. దారిగొట్టుచుండు శ చోరుడైయుండిన
బుధులదిట్టుతొగ్గు శ బోతుయైన
చూడ చూడ మిగుల శ జూదగాడైనను
తండ్రి కెంతముద్దు శ తనయుజూడ.

అర్జును—అగ్గిజులారా!

గీ. ఎంతయో రూపసద్గుణ శ వంతులైన
నితర బాలల సుశుకన్న శ నెవడు పేరీమ
జూపు కాకము శ తనపిల్లజూచి మెచ్చు!
కీకమును మెచ్చుచోవునే ? ధీరులూ!

ధర్మజు—బాగు బాగు

భీము—సహృదరునిమతము సమంజసముగానున్నది

నకులు—అగ్రజులారా! మీరు నడిపినది నిక్కము

సహ—ఎంతనిక్కమైనను మనకు కొత్తియేమిగలదు?

ఆ. వె. ఘనుడు భీముజూచి శ కాలువీటికినంప

విషము నన్నమందు శ వెట్టియున్న

కొనుకు నెడసియుండ శ దొడుగునే యెదతుండి

మసల నిటకు శ నిటుల బనిచినట్లు

అదిపేమికాదా!

భీము—సహృదరా ! సహదేవా ! నిజము నిజము బాగుగాపలికితివి.

(జ్ఞాతిశ్చేదనలేనకిం) అను టితిగా మసల సహరించి సుఖింబున
నుండజూచు కొమరునెటుల ధృతిరాష్ట్రుడు పేమించుచుండెనో
మనము చూచుటలేదా ?

ధర్మజు—సహృదరా ! భీమసేనా ! దుర్యోధనునివిషయమై యెదతం
డిసనుట తప్పు

ఆ. వె. తండ్రిలేనిమసల శ తనయులీతిగా

బెంచినాడు యశము శ గాంచినాడు

విద్వేలెన్నియొ గర శ పించిన యెదతండ్రి

దూరుటొప్పుగాదు శ మారుతసుత !

భీము—ఔను అట్టివిద్యలవలననే మనమిట్లపీయులమైతిమి.

సీ. ఆదిగౌరవుల నే నమ్మహా శ రుహమున
 వంచించి పడనోయ శ తెంచనొకటి
 గురుదక్షిణార్థమై శ యరగి ద్రుపదుబట్టి
 ఫల్గుణుండే దెచ్చి శ వచ్చుటొకటి
 లక్ష్మీముంచిన పక్షి శ రయమునీదన్వి
 భవబడగొట్టుట శ బోల్చునొకటి
 అత్త్రవిద్యల దన్వి శ యధిక కుశలుడగుట
 ప్రజలు మనల మెచ్చి శ వరలుటొకటి
 గీ. చీకరాజుమనసు శ చీకాకుగావించె
 తనయులిట్లువిద్ద శ దనరుకుంట
 కాన మనల నిట్లు శ పూనిపంపింపడే
 దయ యొకింతలేక శ ధర్మరాజు.

అర్జు—నిజము అగ్రీజులారా ! నాకొకసందియము మనమున గుండిం
 చుచున్నది. ఇంతగా మనల వేధించిన నాకౌరవులు మనల
 నిచ్చట నైన సౌఖ్యకెట్టునా ?

భీము—అది కలలోనినూట.

నకులు—ఈ సౌధంబుజూడ నాకు సందియమగుచున్నది. ఏమనిన నీగృ
 హకుడ్వములు లాక్షాగర్భములు నాజ్యతైలగంధులుగానున్నవి.
 పరికించితిరే ?

సహ—అగ్రీజులారా ! నకులవచనము లవశ్యము. నాలోచనీయంబులు

ధర్మ—సహాదరులారా ! మీవచనంబులు నిక్కము.

భీము—ఇప్పటికినైన మనసునకు దోచినదిగదా !

అర్జు—సకలధర్మపరిజ్ఞానియగు సగ్రీజునకు దెలియనిహంసములు మనకు
 స్ఫురించునా ? సర్వము నాయనకే దెలియును.

ధర్మ—

చ. తెలియకగాదు కయ్యమున శ ధీరతలేకయుగాదు పావనీ !

ఖలుడు సుయోధనుండనుట కానన శ తండ్రి గతించినట్టి వా
రలముగదా ! కనక మనల శ రమ్మని ప్రేమను మించె నీకు రా
జు బుధుల్లె మెచ్చరను శ సిగ్గున నైనను బెంచుచుండెగా.

ఆ. వె. పెద్దతండ్రిసుతుల శ బియ్యము జూడరుగదా

సాండుసుతులుజూడ శ బాడువడిరి

ధర్మమెన్నగలదె శ ధరణిలోననుచును

లోకులెల్లనగరె శ కాకులగతి.

అర్జ—అగ్గిజా ! మీరువచించినది నిక్కమే. అయినను మారుతికి

విషాన్నము పెట్టినను, పాములచేగరపించినను నిద్రొత్తనీటదొడ్డియిం
చినపుడును సుతు నాతడు మందలించెనా ? లేదు. మఱియు

అస్త్రశస్త్రకళలముజూపునాడు మదీయ ఘనసాయకకౌశలంబు

జూచి బెగడొందుట యెరుగమే ? సుయోధనుండు కయ్యమున

నన్లెప్పుజోడులేడని వగవసూతపుత్రుకుం డరుబెంచ రాజ్యవిహీ

నులతో బోరుసలుప మనసుయోధనుండు వానికంగ దేశమునిచ్చి

నిలుప ధృతరాష్ట్రుండు సంతసమొందినట్లువిదురాదులవలనవినమే?

తదానుగుణ్యములైన వారినడతల గనమే ? హస్తిపురంబుననన్న

మనల నిటుకు బంపుటకు కారణంబుండుగాని యుండకతప్పదు.

సహదేవు—ఉండకేమి ? భావికాలవిదుండగు విదురుండు మనమరుదెంచు

సమయమున ధర్మనందనుజేరి ధర్మనందనా ! వారణావతమునకు

మీరు వెడలుచుండిరి. మీపెదతండ్రి బంపుచుండగాని ప్రేమ్మ

చేతననిగాదు. దానికేదియో హేతువుండును. గాన నప్రేమత్తు

లరై యుండుడని చెప్ప నానంగతి మరచితిరే ?

భీము—నిజము. నిజము.

అర్జు—సహదేవా ! మరచినసంగతి చక్కగా జ్ఞప్తికిదెచ్చితివి.

ధర్మ—సహోదరులారా!

ఆ. వె. తండ్రిలేకయుండి శ తల్లడిల్లు మనల

గాసివెట్టుజూచు శ గౌరవులహ

గోరుచుట్టపైన శ గొమరు రోకటిపోటు

చందమయ్యె మనల శ డెందములకు

భీము—అగ్రిజా! తండ్రిలేనికొరత మనల బాధించనోపు

అర్జ-

ఉ. బాపురె! యెంతవచ్చె మన శ పాపపురోజులుగావె లేనిచో

భూపతిపుంగవుం డమితిపూజిత శ సచ్చరితాత్ము తండ్రినే

బాపిగొనంగజాలితిమి శ భవ్యులు పేమను జూతురిధర్మ

పావులకిచ్చనూనె మన శ పల్కులు ధర్మములొల్కుచుండిన

ఎట్లనిన

ఆ. చిలుక చెప్పవల్కు శ చెవులబెట్టునె పిల్లి

పొట్టవెట్టు కొనగ శ బోవుగాని

ధర్మవిధముజెప్ప దాల్చునే శ చెవిగోన

పాపితనదుదారి శ నోవుగాని

అటులనే విదురభీష్మాదు లెన్నినీతులు దుర్యోధనునకు జెప్పినను

బూడిద బోసిన పన్నీరువిధమయ్యె

ధర్మ—తమ్ములారా!

ఆ. వె. ఇతిడు హితుడు మనల శ కత డహితుండును

టొప్పగాదు చూడ శ నప్పరుండు

సర్వదేహములను శ సంచరించుచునుండు

మనకు కర్మగాని శ మాయగలదె?

అలుగుకోడండనిష్కాంతంబైన, వెనుకప్రక్కనుండు విలుకాని

విధముగా పఠాత్పఠించుండి తిద్దోషింబు లోక జెందకుండ నితరుల జెందునట్లు నరించుచుండు కాని, మన మేగతిరచుదుమా? యని సందియము మనమును నందడింపజేయుచున్నది. ఆహా! జనని మనతోనున్నది కటకటా! నీపె నెయిల సద్ధరించగలమో? కటకటా! సుకుమారులు సోదరులు మీరలెట్ల కట్టిడుములు గుడున వలసియూడిగో?

భీము—వశమున కేమున్నది నన్నవదలుము విధిప్రేమిండుడగు నాము క్కడిదుగ్గోధన శిరము న్రక్కలి చివచ్చెద(అనియరుగుచుండ)

[తెరలో]

రణధీరయశోవిశాలనామా! ధీమసేనా! ఇది యదన గాదుడుగు ముసుగుము

అర్జ—అవి తల్లిగానచుములవలె న్ను. అయ్యవి ఆచరణీయములు ధర్మ—అగునగున.

సహ—మన కిప్పడింత తొందరయేల?

ఆ. వె. కంటిరొప్పవాలి కాచు శ్రీ జీవునేడు

సకలజీవులందు శ్రీ సంగచరించు

నెవ్వడట్టి కృష్ణు శ్రీ దీక్షుడు మంచపా

గలడు చింతనొంద శ్రీ వలెనె మనము

ధర్మ—నిజము-అధ్వనియేమి!

అందరు—(ఆలకింతురు)

[తెరలో]

సకలకల్యాణగుణధన్యులగు పాండవేయు లెచ్చటనన్నవారు

ఏమనుచుంటివి లాక్ష్యైష్ట్యమునకు నువుండిరనుచుంటివా!

బాగుబాగు!

సకులు—(తనలో) ఈతడెవ్వరైయుండునోగదా!

ధర్మ—(తనలో) ఈతఁడు కరిపురమునుండి యరుగుదెంచిన చారుడై
యుండునని దోచు—

అర్జ—(తనలో) మేనమరదియగు శ్రీకృష్ణురాక దెల్పుచారుడా !

భీము—(తనలో) దుర్యోధనుడుమాగాసినరసివచ్చుటకంపినదూతయేమో
మందపాలుడు—(ప్రవేశించి తనలో) కటకటా ! నిష్కారణవైరంబు
నూని దుర్యోధను డెంతలలచె పాపము వీరలెట్టియుడుముల బడు
దురోగదా ! (ప్రకాశముగా) అయ్యా ! పాండవేయులారా !
జయము. జయము.

ధర్మ—మందపాలా ! శుభమగుగాక—

అందరు—మందపాలుడా ! ఎచ్చటనుండి యరుదెంచితివి. శ్నేమమా !

మంద—దేవా ! శ్నేమము.

ధర్మ—

ఉ. మమే పెద్దతండ్రికి శ సశేషసుహృజ్ఞన పండితాభికిన్
సేమమె ద్రోణభీష్ములకు శ స్త్రీలకుకారవసంతుకంతుకున్
స్థమమె వృద్ధులున్ విదుర శ సేముషికిన్సృపిసూతికిన్సృజ
శ్నేమమె ? నిర్విచారులె విశేషము శ లెవ్వియొ దెల్పగోరెనన్.

భీము—పాపీ ! చిరాయుః సుకృతీగతాయుః శ్నేమమున కేమిగాని మం
దపాలా ! నాప్రశ్నమున కుత్తరమిమ్ము.

ఆ. వె. విషమునన్నమందు శ వెట్టుటయేకాక

మున్న జేసిన కృతు శ లెన్నొగలవు

కాని మరల మమ్ము శ కట్టిడుములుజెట్ట

నుం డెనేమొగా ను శ యోధుండను.

సహ—మందపాలా ! మాభీమన్న గారిప్రశ్న ముందుజెప్పుము.

అర్జ—మందపాలా ! నీరాకజూడ నాకు సంతసమొందుచున్నది. నిన్న
విదురుండుమాపాలికి బంపినట్లు తోచుచున్నది.

మందపాలు—దేవా ! పాండవోత్తములాగా ! నేనిదురపంపున మీస

న్నిధికి నిగూఢమున వచ్చితి. అందరకు క్షేమము.

భీము—నే తొలుతనే చెప్పియుంటిని. నీవట్లనిగూఢంబుగారాకతం ? మీ?

అర్జు—(తనలో) కట్ట ! ఇది యేదియో ముక్కుగాదోచుచున్నది.

ధర్మ—మందపాలా ! నిదుగు డేమివి జెప్పింకె ?

మందపాలు—దేవా ! మాస్థపాలుడు నీతో తెల్పుమనియె, ఈకృష్ణి

చతుర్విధనాటితయి దుర్యోధన దుష్ట శ్రీమున పురోచన డీలా

క్షాగ్రహమున కన్నదిగుంబునని గావున మీరి లానీశిహూ

గునినాడనడి దుష్టమిటకు పారెన బాదాని నిర్మించిమిని

బుద్ధులచ వచ్చితిగావున నీనిని రహస్యముగాన గచమనియె.

ధర్మ—కటకటా ! యెంతని సమాటవెంటిమి ?

అర్జు—ఇట్లొసర్చుటకే మనలనిటకు సంపత్తియై గాని మేలొసర్చుటకా!

భీము—(నకింధమున) ఓలో ! కులపాగెనా ! కిలోర వాసాణనిర్జిత

వ్యాపయా ! దుర్యోధనా ! ఎంతెంతపు దలచితిగా !

చ. ఎరుగెవ భీముదోర్భలము ? నింతదొంచె నీరీమూర్ఖుడ

ధరణిని పాశునందినల కి దర్శిమడగపడి గు దుష్ట

శిరమున వ్రేక్కలింతునిక ? సిద్ధము పడకవా వార్యతీ

మరు లరుదెంచినిల్చిన న ? వాటిశే రిము జూపమిగోటక.

అగ్రజా ! నన్ను వదిలుము నిముషమున నాను యోధనుని గూవు

మాపినిష్కంటక మొసరించివచ్చెడి.

అర్జు—అగ్రజా ! నీపట్లు గిడగిగుట దోషము. కిప్తమునా గిడ వారలె

న్నటికి జెనువారలే రహస్యమునజేసిన దుష్టశ్రీము మన

మిట్లు బట్టబయలుజేసి నిర్మిమిత్తవై రంబున దుర్యోధన మడయిం

చితిమని లోకులు నవ్వరే ? బుధులు దిట్టరే ! సమయమువచ్చు

దన్న నోర్చియుండుట ముఖ్యము. నీపట్లు లాకుడేరు లోప్పనే?

ధర్మ—భీమసేనా ! ఇది తరుణముగాదు. మందపాలునిబంపిన విదురుడు నిష్కారణముగా నిందులకు ముఖ్యకారకుడని జననిందకు మనమే హేతుభూతుల మగుదుము కావున ముందు జరుగనున్న సంగతి పరిచారింతుము.

మంద—పాండవోత్తములారా! ధర్మాధర్మవిచారదక్షులు తమబోంట్లీవి ధముననాగ్రహమొందిన కార్యములు చక్కబడుటెట్లు? తమశబ్దనైపక్తిమున సారంగము నిర్మించివత్తును.

ధర్మ—మంచిది- పోయిరమ్ము.

భీము—ఏనాటికి దుర్యోధనునితో సమరంబు సిద్ధించునో! ఏనాడు మదీయ దర్పముచూపి వానినంతమొందింతునోగదా?

అర్జు—ఇకనిరకు రిప్పించుచున్న భగవంతుడే నీకోర్కె కొలదిదినంబులకు సిద్ధింపజేయు.

ధర్మ—సహోదరులారా! భావికాలకర్తవ్యమున కేమిగాని ప్రస్తుతాంగమున పరికింపుడు.

భీము—పరిచారింతు కేమిగలదు!

అర్జు—సారంగమును మందపాలుండు నిర్మించును. పురోచను డగ్గిదగు ల్పుతర మనమాసారంగమునండి యరణ్యమున కరుగగలము.

సకు—భీమాస్వాససకులసహదేవులారా! మనమాసారంగమునండి బోవుటెట్లు? మహాసురుమారెయగు మాతొత్తో నెట్లు వనిచరింతుము? ఏమియు దోచకున్నది.

భీము—తోచుటకిం దేమిగలదు- పురోచనుడు నిష్పాతిగిలించకుముండే మనమాసారంగమునండి తిప్పి చనుచు వాహనర్చకృత్యము మనమొనరిగన బకధ్యానమునెయుచు తరుణమునకై వేచియుండిన చక్షురోచనండనలమున మగ్నిగలడు.

అర్జ—ఈసందర్భమున విచారింతుము కాని మనమందర మాసారంగము
న బోవుటెట్లు?

భీము—అగ్రజా! సహోదరులారా! మదవేదండశుండావిభభుజదండ
మండితుండగు భీముశుండ మీవిచారమేల? నిముసంబున నందరి
నొక్కపెట్టున భుజముపై వెట్టుకొని రక్షించెద.

ధర్మ—(తనలో)

సీ. శశికాంతశిలలపై ఓ సంచరించెను మాత

కంటకాన్వితభూమి ఓ గదలగలదె

దాసదాసీజన ఓ తతులమధ్య దిరుగు

మాత విపినములలో ఓ మసలగలదె

హంసతూలికపాన్పు ఓ నందు బండెనుమాత

మించి నేలపయి ఓ నిద్రించగలదె

షడ్విసయతముగా ఓ సదతంబు భుజియించు

జెలువ దుంపలను ఓ భుజింపగలదె

గీ. అయ్యయో సుకుమారు లీ ఓ అనుజులెల్ల

నెట్లు చరియింతురో వని ఓ నెరుగవశమె

కాల మెవ్వరికినయిన ఓ గడువ వశమె

అయిన మముబోలు ఓ నిర్భాగ్యు లవని గలరె?

మంద—(ప్రవేశించి) దేవా! సర్వము సిద్ధముజేసి వచ్చితి.

భీము—బాగు బాగు బాగు.

ధర్మ—ఈసంగతి మాతతో నాలోచింతుము రండు.

అందరు—చిత్తము.

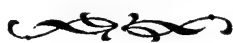
[నిష్క్రమింతురు]

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీదక్షిణా మూర్తయేనమః

పాంచాలీపరిణయము

ద్వితీయాంకము

రంగము—అరణ్యము

[నిద్రితులై ధర్మాస్తన సకులసహదేవులు! గుంతియు
సంచరించుచు భీముడును—]

భీము—వీరలు నిద్రించుచుండిరి ఇది ఘోరారణ్యము భీకరమృగములు
పెక్కులు గలవు వానిభయములేకుండ నేనిట నిద్రించక వీరల
రక్షించుచుండెద (అలోచించి) బాగు! బాగు! కారవులుజే
యించు కృత్యము ముందుగ నేనేనొనర్చితి మందపాలుడు తద
నంతరము నాబిలద్వారంబు గవ్వననిజెప్పె ఇందువలన పాండవుల
నిష్కారణము లక్కయింటబెట్టి చంపించిరను దుర్యోధము కార
వులకు రాకపోదు.

(హిడించి—(ప్ర)వేశించి-తనలో)అహా! యేమి యాయాన్వనునిరూపము
సీ॥ శ్రీకారములమించు శ చెవికోయిగలవాడు

కూర్మిమీరెడు శ సోగకురులవాడు

చారునీరజనిభ శ చక్షుద్వయమువాడు

చంపకతుల్య శ నాసంబువాడు

కారుమబ్బులనొప్పు శ్రీ గేరుదేహమువాడు
 ఘనముగు వెడద శ్రీ వక్షంబువాడు
 నూగుమీసముతోడ శ్రీ నూగుగుల్లెవాడు
 ఆజానుబాహువు శ్రీ లమరువాడు
 గీ. సవర భీముండనగ శ్రీ నొప్పుజాలువాడు
 ఘనశరీరముతోడుత శ్రీ గొల్లువాడు
 కనులపండువుగాగ శ్రీ నేగంటినేడు
 దనురాల నీతడె నాకు శ్రీ తననజోడు.

ఈతం డెవ్వరో మహానుభావుండు పరోపకారార్థంబు తననిద్రీవిడచి
 వారల రక్షించుచుండె. అన్ని వీరలజంపి డెమ్మని బుచ్చెంచె నాకీ
 తని ప్రాణవిభునిగా నొనఁచుకొనవలయు, నాకీతనిపాత్రు
 లభించిన నేమికావలయు కాంచనంబిలనెత్తావినగనుటగాదె” య
 నుట నాకు లభించదా!

భీము—(పరికించి-తనలో) అర్థరాత్రిసమయంబున నిమ్మించుబోడి
 యొక్కరిత యొంటరిగా సంచరింప గతంబేమి?

క. రతియో! శచీసతియొ భా

రతియో! మాసతియొ శ్రీ శినయొరమణీమణినా

మతిసందియంబునొండెను.

కతమేమోసరయ శ్రీ వలయుగాదేతలనె

(ప్రకాశముగా) ఓయన్నమిన్నా! ఒంటరిగా నీకంటకమృగవంత
 దురంతకాననము జరింయించుచుంటివి కతంబేమి?

ఉ. ఎవ్వరిదానవీవు విభు శ్రీ డెవ్వడు కాపురమెద్ది కన్న
 వా రెవ్వరు నామమెద్ది శ్రీ వనినిట్టులదిమ్మర నేలజెప్పు
 జవ్వని నిన్నజూడ సురచారణ శ్రీ కన్నెలలోనిదానవో
 యివ్వనదేవివోయనగ శ్రీ నెంచితి మానసమందుజూడగ

హిడింబి—ఆర్యపుత్రా! నావచనంబులుపినదినిడుము ననపాలించు హిడింబాసుర చెలియల పేరుహిడింబి. మదగ్గజుండు చిరకాలంబున కీవని మనుజుసంచారము సంభవించినది గావున వారల నే నడచి భక్ష్యముల నొనర్చుమన నరుదెంచి నీసహపాండర్యములనారసి పంచశరునిశరాళికి నోడినిబరిణయమాడనెంచితి.

భీము—ఓహూ! హిడింబాసురునిచెలియలవా! బాగు బాగు చిరకాలంబునుండియుపోరాటమునకు దగిన సమయము జూచుచుంటి నేడు నా బుణ్యదినము

హిడింబి—ఆర్యపుత్రా! శరణాగతరక్షణ బిరుదాంకుడవగు నీకు స్త్రీవధ యుక్తంబై! అందు నిన్నవలచి వచ్చినకాంతను సంహరింపదగునా

భీము—అసురకాంతవై న నిన్న నే వలచుచేడ? చాలుచాలు— నీప్రేలా పంబుల గట్టిపెట్టి నీనడనంబునకరిగిన నరుగుము. లేకున్న నాముష్టిఘాతంబున నాయమనదనమున కంపెదను.

హిడింబి—అయ్యా! నన్నుగ్రహించి నీజాయగా జేకొనుము.

భీము—ఓహూ! పిశితాశనీ! నీమాయలు తేటతెల్లమైనవి. కదనంబున నన్ను గెలువశక్తిలేక మాయచే మమ్ముల బొలయించి నీయగ్గజగోర్క దీర్పనెంచితివా? నిలు నిలు.

[తెరలో]

ఓసీ! భ్రాతృఘాతకురాలా! తడవుచేసితివా? తుచ్చమానవుల సాంగత్యముగోరితివా?

[కలకలము వినబడును.]

హిడింబి—ఆర్యపుత్రా! జాగగుటకు నాయగ్గజుండు కోపించి రూక్షానలలోచనుండై వచ్చుచుండె నావిన్నపమాలించి నన్ను రక్షించి దుష్టబాధ మాన్పుము.

భీము—కాంతా! వేయిమాటలేల? అగ్గజానుజులను, మాతను వదల్చి

అసురకాంతనుగోరి సుఖించుట పాతకహేతువుకదా! కావున నీ
యగ్రజుని జేరబొమ్ము- నీప్రాణంబుల రక్షించుకొనుము.
హిడిం—అయ్యా! కామరూపిణిని- మిమ్ముల నెచ్చటకువలసిన సచ్చట
కు నిముసంబున జేరగలదానను.

గీ. క్రూరమారునిబాధ శ వేసారుచుంటి
కోర్కెదీర్పుమువేడెద శ కునలయేత!
వేగగాంధర్వమున నను శ బెండ్లియాడి
నామనోశాంతి నిమ్మిక శ నతిగుణాడ్య!

భీము—ఆ.వె. అసురకాంతనేడు శ నన్నని నరులు పెండ్లి
యాప లేడ చాలు శ నరుగుమింక
వేయిమాటలేల శ వినినవారు నగరె
మారుపలుకకుండ శ మరలుమింక.

[తెరలో కలకలము వినబడును]

హిడింబి—ఆర్యపుత్రా! మదగ్రజుడు ఘోరాకారంబున వచ్చుచున్న
వాడు ఈవనమునుజొచ్చి వెలువడుట జమునికుస్తకజొచ్చి వెలు
వడినట్లు వీరితోడిదేమి నీవు నాకుం బతివై ప్రాణంబుల రక్షిం
చుకొని నావలని నిష్కృభావంబుల పొందుము. నేను కామసం
చారిణిని నీకిష్టంబైనచోటికి నిన్ను దోడ్కొనిపోగలను.

భీము—ఆ.వె. తనదు పురుషగుణము శ తద్దయుసెడి తల్లి
తోడబుట్టువారి శ వీడి చపల
కాంతసుభీమునందు శ ఖలునుతియుడునే
వినుతసుగుణసీల శ వినుముబేల!

హిడిం—(తనలో) ఈతనిమనంబు నెట్లుల నైన గరగించి నామనోరథం
బు నెరవేర్చుకొనవలయు.

ఆ. వె. తల్లిదండ్రులేల శ తమ్ముల నన్నల
తోడబుట్టువారి శ జూడనేల
ఇట్టివన్నె కాని. శ బట్టియుండకయున్న
వనిత తరుణమేల శ బ్రతుకనేల?

(ప్రకాశముగా) ఆర్యపుత్రా! ఏదిని రక్షించుట నీకు బ్రయంచేని
యిప్పుడే యాపురుషాదుడు రాకుండ ముందర వీరలనెత్తికొని
పోయెద. సత్వర వీరలబోధింపుము.

క. వీరుడు రక్కసుడిట కరు
దేరుననుచు బాణ శ భీతి దీనతబడి నే
బారుదునే? సుఖనిద్రిత
లీరిని మేల్కొల్పదగునె శ యింతిరొ జెప్తమా!

గీ. కడగి రక్కసుడొక్కండు శ కాదు సురలు
ననుడులేకమైవచ్చుట శ లైనగాని
చూడు వీరలమేల్కొల్ప శ వాడనేమొ
కలన వారలపొలయింతు శ గానితరుణి.

[తెరలో]

ఉ. ఎవ్వడవోరి? మందమతి ఇవ్వని శ జేరితివర్ధరాత్రి నీ
కొవ్వనడంతు నిల్వమిక గూరత శ జెల్లగాచువాడవా
చివ్వకురమ్ము నీబ్రతుకు శ చెల్లెనటంచును నెంచుకొమ్ము నా
కివ్వని సెంతకాలమున శ కిట్టల మానవఘాంసవచ్చెగా!

చ. సరసిజసంధి వాది సురసంఘము శ నన్నినభీతినొందరే
నరుడవు నాదుచెంతను శ దృఢంబునకై నన.బోలబోవు నీ
గరువముగాదె నిల్చుటిట శ కాలునివీటికి నీక్షణంచే మి
మ్ముగగజేతు కాచికొను శ మా వినుమా గనుమా సరాధమా.

హిడిం—నాయగ్రిజుడు నిర్వక్రిపరాక్రిమయుక్తుడు. సన్నాతినిబారి
నుండి కృపామతి రక్షింపుము.

భీము—ఓయసురతరుణీ ! నీ విటనిల్చి యుష్మదగ్రిజుని యొక్కయు,
నాయొక్కభుజబలంబుల నీక్షించుము.

హిడింబుడు—(ప్ర)వేశించి వైపద్యములను జదువును.)

భీము—నిశాచరాధమా ! కారులుపేలి మత్సహృదరాదుల నిద్రా
భంగ మొనర్పకుము. ఆప్రాంతమున కేగుదము రమ్ము.

హిడింబు—నరాధమా ! నీధైర్యముజూడ చిత్రిమయ్యె.

ఆ. వె. నాదురాకగనిన శ నాళికగర్భాది

సరలుభీతినొంది శ పరువులిడుదు

రహహ ! సరుడవెన్న శ సంగుళప్రాయుడ

వార ! నన్నెదిర్ప శ వచ్చుటేడ!

మదీయభుజబలంబు నీవెరుగవు గనుకనే యిచ్చట కర్ధిరా
త్రమునవచ్చితివి.

భీము—సక్తంచరాధమా ! నీనామమునినియే నచ్చితి. ఉత్తమక్షత్రియ
వంశజాతుడగు పాండుభూపాలువర్యేణ్య ద్వితీయపుత్రుడనగు నాభు
జబలము నీవెరుంగవు. ఎరిగినచో నిట్లువత్తువా ? వచ్చియు నిటు
మాటాడుదువా ? కాలయాపన మేలజేసెదవు. సమరమునకు
సత్వరముగ రమ్ము.

ఆ. వె. పట్టితినుటకిది శ పశునికరముగాదు

కడగిపాడువేయ శ గ్రీతువుగాదు

భీతినొందజేయ శ భీరువుడనగాను

కలనిన్నజంప శ కాలుడజుమ !

హిడింబు—ఓహోరి ! నరాధమా ! కారులుపెక్కులరచుచుంటివి. నీతు
భీంత మచ్చమాపెద. జెచ్చెర సమరమునకురమ్ము.

భీము—పాతక్! రమ్మ!

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

కుంతి—(మేల్కొని-తనలో) ఏమి! ఈవిత? ఏమి యీరోదన! ఏమి ఈ దిశాకల్పదనము? ఎవ్వరీసుందరవనిత? ఆహా! ఇదికలయా! నిక్కమా!

ధర్మ—(మేల్కొని తనలో) ఔరా! ఏమి ఈకలకలధ్వని! ఎవ్వరీసుందర వనిత? నానాదరుడు భీముడేడి?

అర్జు—(మేల్కొని తనలో) ఇదికలయా నిక్కమా? భీముడేడి? ఔరా! ఇది రాక్షసమాయయా!

సకు—(మేల్కొని తనలో) ఏమి? ఈవివేతము. ఆధ్వనియేదియో?

సహ—(మేల్కొని తనలో) ఇదియేదియో ప్రళయకాలవిధమున దోచు చున్నది.

కుంతి—అమ్మా! నీవెవ్వరవు? ఈయర్థరాత్రిసమయమున నిచ్చటకు వ్రాకతింటేమి! నాకుమారుడు భీముడేడి?

ధర్మ—తరుణిమహా! సురవిద్యాధిరగంధర్వాప్సరసకస్యకలలో నెవ్వరిదా నవు? నానాదరుడు భీముడేడి?

అర్జు—(తనలో) ఈపె వనదేవతయేమో?

సహ—(తనలో) కామరూపిణియగు రాక్షసాంగనయేమో?

హిడింబి—అమ్మా! ఈవసముచు బాలించు హిడింబాసురుని జెలియల-
పెను హిడింబి, అగ్రిజానుజ్ఞాతనై విష్ణుమూలనందర మింగవచ్చి
సీసుతుంగని బలిబుద్ధిదాల్చి యున్నతమన్మథార్థినై మనలచుం
డ మదగ్రిజాడు కొల్లిధిమానసుండై తిడవగుటకు మనలనందరి నొ
క్కట మింగియత్నించి వచ్చుచుండ రణభీమనన్నిభుండగు నీశు
తుం డాతనితో నల్లదె మల్లయుద్ధము సలుపుచుండె.

అర్జ—(ఆతురతతో) ఆహా! యెంతపనిజరిగినది? నకులసహదేవులాలా!
రండు భీమునకు తోడ్పడుదము.

[నకులసహదేవార్జనులు నిష్క్రమింతురు]

[తెరలో]

ఆ. వె. అసురసంఘమైన శ నవలీల మడియింతు

నమరులడ్డమైన శ నడరువాడ.

గాను రమ్మ రమ్మ శ కాలునివీటికి

బంపువాడ నిన్ను శ బలముజూపి.

ధర్మ—ఆహా! భీముఁ డాగ్రహాయత్తిచిత్తుండయి నిశాచరువక్షంబు నెట్లు
వృక్షంబులనెత్తి మోదుచున్నవాడు.

కుంతి—ముక్తికొడిరక్కసుండట్టి పోక నెట్లు విజృంభించి వచ్చుచున్నవా
డో ఆహా! ఎంతభీకరాకారుడు.

ధర్మ—అమ్మా!

ఆ. వె. కౌరవులొనరించు శ క్రౌర్యములకుబాసి

వనముజొచ్చియున్న శ మనకు నిడుము

లెట్లు వచ్చుచుండె శ నెంచగ కర్పంబు

దాటవశమె? భువిని శ విధాతకైన.

కుంతి—నాయనా! ధర్మరాజా! ఏదియో మరల ధర్మని వినవచ్చుచున్నది

[తెరలో]

ఉ. ఎందరిజూచినాడ భువినెందరితో శ ననిసన్నినాడ నే

నెందరిభీతిగొల్పితిని ఎందరి శ పొట్టనువెట్టుకొంటిగా

మందమనీషి నై యశము శ మంటిని గల్పితి వీనిచేతిలో

మృందగ ధాతనానుదుటవ్రాసె శ నొకొనరుచేత జిక్కితిన్.

ధర్మ—ఓహూ! జననీ! చూచితివా! నిశాచరుండు భీమునిక్రింద నెట్లు
చిక్కువడినాడో!

కుంతి—(చూచుచు) అమ్మయ్యో! భీకరాకారుండై పైకిలేవనుంకించు
నానిశాచరుపాదముల భీముండు గిరిగిరిదిక్కి నేలవైవకందుకము
భంగి పైకి యెల్లులేచుచున్నాడో!

హిడింబి—(తనతో) ఏమి! ఈభీమసేనుని పరాక్రమవిక్రమంబు.

[తెరలో]

హా! చచ్చితి చచ్చితి. (పెద్దయార్పు వినబడును.)

ధర్మజు—అమ్మా! మనమెంతధన్యులము. రక్కసునుక్కడించి భీముడి
టు వచ్చుచున్నాడు.

కుంతి—ఎంతప్రమాదముదప్పినది? (పరికించి చిరునవ్వునవ్వుచు) భీముడు
గతానుడైన నిశాచరునికోలెమ్ముల భల్లునివిటచి నడుముద్రొంచి
వచ్చుచున్నవాడు.

హిడింబి—(తనలో) వీరలు నామనోరథమున కిచ్చగింతురోలేదోకదా!

ఆ. వె. అనురకాంతననుచు ధ ననుకంపజూపక

అన్న తెరపుజూడ ధ నన్నబంపు

నేమొ? దయనువిడచు ధ నేమొగా నాకోర్కె

దీర్పకుండనిటుల ధ దిరుగుమనుచు.

ఏమికానున్నదోగదా!

సీ. మోహనాకారుని ధ మోదమొదంగ బిగి

గొగలించకయున్న ధ ఘనతయేల?

పున్నాగ సౌగంధ ధ పుష్పహారములే?

ననవిహారములేల ధ బ్రతుకదేల?

త్రోడివారలదేల? ధ తోడబుట్టువులే?

తలిదండ్రులింకేల ధ తనవిదేల;

కల్యాణిమాసతి ధ కాపురమైయున్న

కాపురంబికనేల? ధ జ్ఞానమేల?

గీ. మలయమారుత ఘాతకు శ నిలువజాల
 విపులక్తిరవాణులనిక శ వినగపాల
 కరుణసారంగధరనన్న శ గావవేల
 భైరవీప్రియ ప్రియుగూర్ప శ పంతమేల?

నామనోరథంబాతడు దీర్పకున్న

ఆ. వె. ప్రియునిచేతజాపు శ ప్రియముకాదె? తలవ
 మాన్యచరితయైన శ మగువకెపుడు
 కులముతోడనేమి శ గుణముప్రధానమ్ము
 ధరణినెంచిచూడ శ తెరవకెన్న.

(అలోచించి) ఏమియైనను సరే?

ఆ. వె. మనసుకర్మవాక్కును శ మానసముకెద్ద
 మనసుగొన్నవిభుని శ మానదగునె
 సర్వమెడసియున్న శ చాపుచేకూరిన
 మానవతికిమారు శ మనువుగలదె?

ఎట్టులనైన నేడు సుదినముగదా! నామనవి నాతండంగీకరింపక
 దోచివైచి నన్ను మడియింపనెంచినను-

ఆ. వె. విభునిజేత మరణ శ వైభవమునన్న
 వైభవంబుగలదె శ వసుధనెన్న
 నన్నుజాయీతి శ మన్నించినను మేలె
 చంపనున్నమేలె శ సాధ్యుగాన.

[తెరలో]

సహూదరులారా! రండు మనకై యగ్గిజుడును, మాతయు
 వేచియుందురు.

ధర్మ—(తనలో) రణస్తలభీమా ! సీపరాక్రమము వర్ణనాతీతముకదా
[భీమాద్వంద్వ నకుల సహచేవులు ప్రవేశము.]

భీము—అగ్రజా ! వందనములు.

ధర్మ—తమ్ముడా ! చిరంజీవివై యసేషభూభువనంబున విశేషయశంబౌ
ర్జింతువుగాక !

భీము—తల్లీ ! నమస్కారములు.

కుంతి—కుమారా ! సత్కీర్తిచంద్రికలు జగత్తుననింపి వర్ధిల్లుదువుగాక !

భీము—ఓ దైత్యతరుణి ! నీవిటజాగుసేయక నీసదనంబునకరుగుము.
లేకున్న మదీయముప్రిఘాతంబున కెరయగుదువు.

ధర్మ—సహాదరా ! భీమసేనా !

ఆ. వె. చంపదగెనవాని శ జంపితి వదిధర్మ

మీపె యబలగాన శ నిట్టులనుట

తగదు తగదు జుమ్ము శ ధర్మవిహీనమ్ము

తలచిచూడచూడ శ ధార్మికులకు.

క. ఆపదయైనను శ ధర్మవ

ప్రాపుగ రక్షింపవలయు శ పరమార్థముధ

ర్మోపాయము శ ధార్మికులకు

నాపద జన్మాంతరమున శ కనగతమగుటల్.

అని నీతికోవిదులు పల్కువాక్యములు వినమే. దీనియందు రా
క్షసభావ ముంచవలదు.

హిడిం—(తనలో) నామనోరథ మీడేరునట్లు తోచుచున్నది. ఏమీ
నాపుణ్యము- (ప్రకాశముగా) అమ్మా ! కుంతీ ! మహాసాధ్వీ !
వందనములు.

కుంతి—తస్వీలలామవై వర్ధిల్లుము.

హిడిం—అవ్వా ! సర్వప్రాణులకు సామాన్యంబయ్యెను మనోజరాగం

బగ్గలంబుగదా!

కుంతి—(చిరునవ్వు నవ్వుచు) తరుణీమణి! నిజము

ఆ. వె. విషముద్రాగవచ్చు శ విషధిబడగవచ్చు

విషధరములవాత శ వేగవచ్చు

విషజమందుబడగ శ నెడలిపోవగవచ్చు

విషజశరునిబాధ శ వేగవశమే!

అమ్మా! అయ్యది యెంతటివారును దాటలేరు.

హిడిం—(తనలో) ఈమెను సమస్తపాపములను (ప్రకాశముగా) అట్ల
గ్గలంబైన మనోజరాంగంబున నేనవ్వకోదరు నిమిత్తంబున మ
దనబాధితనై నాచుట్టంబులను, చెలులను విడచితి. నాయిష్టం
బు మీరు గావింపరేని ప్రాణంబుల విడతు. నన్న రక్షించిన
మీకు నిష్టంబులైనవానినెల్లను జేయును. మరి యిమ్ముగానియె
డల మిమ్మందర నెత్తికొని మీవలసినచోటికి గొంపోవగలను.
నాపలుకుల నమ్ముము. మరియు నతీతానాగత వర్తమానంబుల
నెల్ల దెల్లంబుగా నెరుగుదు.

కుంతి—(తనలో) పాపమీకాంత మస్మధవీడితురాలై వృకోదరుని వలచి
యున్నది. ఈపెయంతఃకరణము పరిశుద్ధమైనది. (ప్రకాశముగా)
కాంతా! ఆగతవర్తమానమునకేమిగాని, అనాగతమునుజెప్పము.

హిడిం—అవ్వా! వినుము. ముందర నొక్కసరోవరంబును నొక్కవర
స్థితియునుంగలవు. అవిరెండును శాలిహూతుండను మహా
మునిచేతం దపఃప్రభావమునం బడసినయవి ఆసరోవరమునగల
యుదకము ద్రావినవారికి నెన్నండు నాకలియును నీరువట్టునులే
వు మీరలందున్న మీకడకు కృష్ణద్వైపాయనుండువచ్చి హితో
పదేశంబులజేయును.

కుంతి—(ఆశ్చర్యము నటించును)

ధర్మ—అర్జునా! వింటివా ఈతరుణీమణిజెప్పు భావికాలపలుకులు. (ఆశ్చర్యము నటించును)

అర్జు—అహ! యేమి (ఆశ్చర్యము నటించును)

కుంతి—కుమారా! భీమసేనా! నేనును మీయన్నయు జెప్పుపల్కులు మహాధర్మమని యెదనాలోచించి మాపనుపు చేయుము.

భీము—(తనలో) ఈపె దనుజాకాంతను పరిణయమాడుమని జెప్పుచున్నదియూ (ఆలోచించును)

ధర్మ—అన.జా! భీమసేనా! తల్లిగారుజెప్పుపల్కుల దప్పక మన్నింపుము

భీము—అమ్మా! నేనొనర్చు పరమధర్మకృత్యంబెది?

కుంతి—నాయనా!

ఆ వె ఈపె పరమసాధ్వి & ఎదవేరుదలపక
జాయతీ గొనుమ & సందియమ్ము
నొందబోకుమింక & బృందారకులుమెచ్చ
పరమధర్మ మిదియె & నెరపుమింక!

ధర్మ—భీమసేనా! నాయనమతంబు నదియే. పెద్దలుండ బిన్నవానివివాహ మధర్మమని యెంచెదవేమో? తదుపరి నీకు సర్వము నెరిగింతు. నీవాపె స్వీకరింపుము.

హేడింబి—(తనలో) ఏమినాభాగ్యము! ఎంతధన్యురాలను.

భీము—(తనలో) తల్లిమాటల జవదాటినయెడల మాతృద్రోహి నగుదును, అగ్రజుడు అన్ననువదలి నేబరిణయమానుట లధర్మముకాదనియెంచ నది ధర్మమని పల్కుచున్నాడు. వీరియాజ్ఞ నేనెల్లుజవదాటగలను. భగవంతుమీదె వానిసమ్మతిజేసెద. (ప్ర)కాశము

శ్రీ! మీరచనములు నిక్క
కుంటి శైల్యమునట్లున్నది.

అర్జు—కుక్కుటధ్వనులు వినిపచ్చుచున్నవి.

ధర్మ—అనుజులారా! శాలి హేమాతుగ్నినాశ్రిమున కరుగుదము.

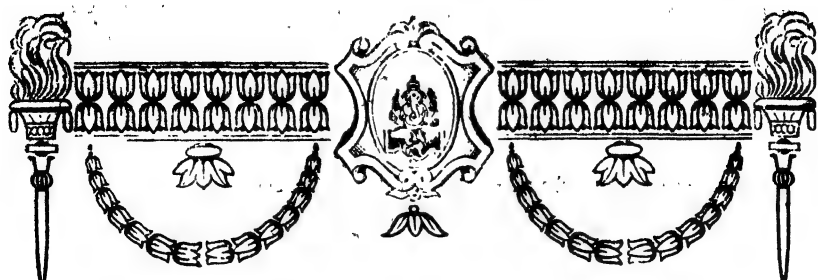
భీము—చిత్తము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు]

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీదక్షిణా మూర్త్యే నమః

పాంచాలీ పరిణయము .

త్రితీయాంకము

సౌధమరంగము

రంగము - హస్తినాపురవీధి

[ప్రవేశము-కామశర్మ]

కామశర్మ—(ప్రవేశించి తనలో) కటకటా! పాండవులపై నిష్కారణ వైరంబుబూని దుర్యోధనుడు వారలమడియించెగదా! కృపాపి హీనుడు, సుతమతోచితవర్తనడు, ధృతరాష్ట్రు డెంతగుం డెన్నిబ్బ రముగలవాడు? అయ్యో! తండ్రిలేనిపిల్లలసియు, తనతమ్ముని సుతులనియు నెంచక దేనెలొలుకుపలుకుల లోకులభ్రమింపజేసి తనయింటనుంచుకొని యాకుట్టల సుగుణవర్తనములను, బలోన్న తత్వమును సహింపనివాడైనాడుగదా! పోనిమ్ము వారల యుక్త వయసువచ్చువఱకుబెంచి వారల యర్ధరాజ్యమియగూడదా! ఏమి నామందబుద్ధి అట్లు రాజ్యమునీయకుండగ నుండుటకేగదా పాండవుల వారణావతమున లాక్షాగృహముననుంచి దగ్ధమొన ర్చుట! ఆ - హా! కా-ల-మ-హి-మ! (పరిశీలించి) అడుగో సోమశర్మ వచ్చుచున్నాడు.

సోమశర్మ—(ప్రవేశించి తనలో) ఈనా డైవ్యంమొగము చూచినాడ నో కాని తెల్లవారినదిమొదలంతవఱకు నాబ్ధికభోక్తలకే యెవ నుపిలువలేదు నాజ్ఞానమెరిగినదిమొదలంతవఱకు నాగాయను నదిలేదు. పోనీ కాని సంభావనదొరకు శుభాశుభకర్మలెవ్వియు వివరించుటలేదు కనబడుటలేదు (పరిశీలించి) ఈతడు నాకొఱకు పోచియున్నవాడు. (పరిశీలించి) ఏకాశముగా ఓహూ! ఓహూ! నీవా! ఏమిరా! కామశర్మ! ఎందులకో నిరీక్షించుచున్నావు

కామ—నీకొరకే నిరీక్షించుచున్నాడను.

సోమ—ఈదొంగమాట తెప్పటినుంచి?

కామ—నిన్న చూచినప్పటినుంచి

సోమ—నేను దొంగమాటలు చెప్పితి నంచూయున్నావు! జేనురా! నూడేళ్ళకితము ముక్కగాలవాంట్లో ముసలిమృపోయినప్పటికి ధార్మికార్థకర్మలో కూడురూపాయ లిప్పించెదనని మూడుకాను లిప్పించినావదియొకటి— నిమిడు నిరోగివారియింట్లో గర్భాదానమునకు నవగ్రహశాంతిలో తిలదానమునకు దీపంచరూక లిప్పించెదనని ధారవదలిపెట్టించి పురోహితుడవుగనుక నున్నది వడుకుకొని రిక్తహస్తములు చూపించినావు రెండు— ఇంకను చెప్పమంచావా? ఈదొంగమాట తెవరిపెరా?

కామ—చాలు చాలులే! విశ్వాసఘాతకుడవు— చేసినమేట్లు మరచి మంచి చెడ్డకీంద పరిణమించుకొంటివి. నీతో మాటలాడతగదు.

సోమ—ఒరే! కామశర్మ! గతిజలసేతుబంధనము— పరిహాసమున కంటినిరా—

కామ—పరిహాసములకేమిలే!

సోమ—గాయత్రీసాక్షిరా! ఏయొట్టుకెట్టిస నాయొట్టు— నిజముగా
బరహాసమున కేయంటిని

కామ—నీకు నొట్టులక్ష్యమేమి? భార్య; బిడ్డలూ; తలిదండ్రులూ; తో
బుట్టువులూ; అన్నదమ్ములూ; ఒక్కటితప్ప—

సోమ—నీమాట నిజము— ఆయొక్కటియుదప్ప—

కామ—“సహవాసయో పుణ్యగుణాభవంతి సహవాసయో దోషగుణా
భవంతి” నిన్ననలసినదిలేదు- నాయొద్దచెప్పిన నీగౌరవమునకు
భంగమా?

సోమ—నాగౌరవమునకు భంగమేమి? సర్వము అందరికి తెలిసియున్న
దే. కాని యిరోజున నాకు నా నాగాయున్నదిరా!

కామ—ఎందులకునాగా?

సోమ—యెందులకో తెలియదా?

కామ—తెలిసిన యడుగుటయేల?

సోమ—భోక్తృత్వము.

కామ—ఆబీకములా?

సోమ—మరే!

కామ—రోజు సంపాదనయెంత?

సోమ—ఏమనిచెప్పదును. ఊరుచల్లగాయుంటే మనకేమికొదువ—
నిత్యకళ్యాణము— పచ్చతోరణముకాదా! నాలుగు చోట్లకు
దిరిగిన నాలుగు సక్షత్రములలో నాలుగుటిలో దెచ్చెదను.
భోజనమునకేమి ధర్మపిండము— అందులో నేకభుక్తమేకదా—
కాని ఈదినమున సర్వమునకు నాగాగాఁ దోచుచున్నది.

కామ—సోమశర్మ! విచారింపనవసరములేదు— తగుసంభావన మిప్పించె
దనులే.

సోమ—(ఆతురతతో) ఎక్కడ? ఎక్కడ?

కామ—పాండుమహారాజుగారి కుమారుల నెరుగుదువా?

సోమ—ఎరుగ కేమి యెరుగుదు.

కామ—వారు మృతినొందిరిసుమా.

సోమ—అయ్యో! పాపము గాంధారికి యెంతదుఃఖ మబ్బినది. కేవలము

తమ్ములుగదా! ధృతరాష్ట్రాన కంతవిచార మబ్బినది.

కామ—ఓరినియిల్లుబంగారముగాను. గాంధారికి దుఃఖమేమిరా? ఆమె

కు తమ్ములెవరు? సరిసరి నీ తెలివి కాలినట్లేయున్నది- ధృతరా

ష్ట్రాని సోదరసుతులు పాండవులు-

సోమ—అయ్యో పాపము! పాపము! వీరలా పాండవులు- మఱచితి-

ఏమికారణమున మరణించి?

కామ—ఇదియంతయు దుష్ప్రత్యయ- బహిరంగముగా మాటలాడరా

దు అయినను నీకు జెప్పెదమనిన నొకమాటతో గ్రహించు

కుశాగ్రబుద్ధివికాపు- ఎవ్వరైన వచ్చుచున్నారేమో- మననోటి

కి కరకామయవచ్చును.

సోమ—నీవుచెప్పినట్లు నేను ముసలాగ్రబుద్ధి నే! కాని- ఆలోచించిచూ

చిన- దు-ర్యోధనుని కపటమేమైనగలదా! యేమి?

కామ—అదియే చెప్పెదను రమ్ము

సోమ—నడునడువుము- రోజున కథమపక్షము సత్ప్రత్యయమునకు తక్కువ

యుండకుండిన నెవరెటుపోయిననేమి.

[నిష్క్రమింతురు]

ద్వితీయ గానము

రంగిము-సభాభిషేకము

[ప్రవేశము-ధృతరాష్ట్ర, భీష్మ, ద్రోణ, విదురులు]

ధృత—ఆహా! కన్ఠకఠోరవార్త వింటిమికదా! కన్నీగుమడిచికొనుచు)
హా? ధర్మరాజా! హాభీమసేనా! హాఆర్జునా! హానకులసహదేవులారా!
హాకుంతీమహానాస్వ! మీకెట్లుపినత్తు చేకూరె!

భీష్మ—ఆహా! పాండవులారా! మమ్ములవిడచి దివికేగితిరా! మీయశః
చంద్రికలభక్తించి సంతసమొందనెంచిన చకోరపక్షులమగు మమ్ముబాసితిరా!
హా! పాండవులారా!

ద్రోణ—ఆ. వె. అస్త్రవిద్యలందు శ నధికతుశలుడవగు
నీవుగురునిపేరు శ నిలుపుమవని
నమ్మియుంటి మదని శ సుమ్ము ధనంజయా!
గురునివిడచి దివికి శ సరసినావ!

విదురు—హా! పాండవులారా! ఎంతమాటవినగలిగితిమి

ధృత—

సి. పరమధర్మముభవి శ నెరపివంశమునకు
యశముచెత్తురటంచు శ నాసనుంటి
అనుజుసుతులటంచు శ దనయులకన్నను
కెంపెక్కుదయతోడ శ బెంచుచుంటి
అస్త్రశస్త్రములవి శ ద్యులనెల్ల గురునిచే
గరపించిఘనులొట శ మురియుచుంటి
అర్ధరాజ్యమునిచ్చి శ యవనీతలంబెల్ల
బాలించుమిముగన శ వాంఛనుంటి

నీ నాంధ్రలెల్లను నేటికి శ్రీ వాగ్ధగలివి
కడకు మమ్ముల కడుదుఃఖ శ్రీ జలధిముంచి
గురులతమ్ములనన్నల శ్రీ ధరణిఁడచి
చేరె? దివికి పాండుకు శ్రీ మారులారా!

సంభవించుననినారా! హా! కుంతీ! మీకెంతటిదురవస్థ సంభవించి
నది. ఇంతకు మేము నిర్భాగ్యులము.

విదు—(తనలో) చేయిగాలినపిదప నాకు ముట్టినలాభమన్నట్లు నీబాబ్బ
మేష్టులు విశ్వసించవచ్చునా? సుతుని మందలించుకొనలేక
జేతులార పాండవులనటకుబంపి జంపింపనూపించు సుతునిమా
ట జనదాటలేనివాడవు వీరల కర్ధరాజ్యమిచ్చి సంతసమందెద
ననకొంటి ననచుంటివా? నీసత్యవాక్యములు జూతముగదా!
పాండవులు విశ్రుతసప్తనిగణగేయులు, యశోవిశాలురు—సద్భాగ
ధేయులు—ధర్మనీతివత్తులు—వారలు దుష్టులబరిమార్చక బ్రాహ్మ
బులువిడుతురా! దుర్మార్గులట్లు పృథ్వీత్తించిన వైసశిష్టరక్షణ
దుష్టశిక్షణ దక్షుండగు భగవంతుండులేడా?

భీష్మ—అయ్యయ్యా! ఎంతపనిజరిగినది. హాపాండవకుమారులారా!
మిమ్ములబొసిబ్రతుకగలమా? కటకటా! యాముక్కుడివిధికి
మీపాణంబులే బయవయ్యెనా? మీయాకృతుల నింకమేమెట్లు
జూడగలము? చీకురాజు మిమ్ముల వారణావతంబునకగడెగదా?
ఏదోహుండా లాక్షాగృహంబునకు నిప్పుదగిల్చెనోగదా!

ద్రోణ—అట్టిపాపి యెవ్వడైయుండును?

భీష్మ—పాపము భగవంతునకెఱుక మనమేరని నిర్ణయించగలము?

విదురు—గతించినదానికి వగువనీ? ఆయువు మూడినవారినొకరు జంపి
రననీ? వారలకాయువు మూడినది. పుట్టుట గిట్టుటకేగదా!
సుగుణధనులు పాండవుల గోల్పోయితిమి. వారల నొకరు జం

పించిరని యొకరనననేల ? గోడపెట్టును, జెంపపెట్టును యేల ?

ఎందులకీవిచారము. ప్రేతబంధుయమనంవాదమున-

ఉ. మచ్చికవీరికెల్లబహు ఓ మాత్రము జోద్యము దేహిపుట్టుచుం
జచ్చుచునుండ జూచెదరు ఓ చావకమా నెడివారిభంగి నీ
చచ్చినవాని కేడ్చెదరు ఓ చావునక్కొగ డాగవచ్చునే
యెచ్చటబుట్టె నచ్చటికి ఓ నేగుట నైజము పొగికోటికిన్.
అనుచు నుడువు నీతికోటిదుల పలుకుల వినమె

ధృత—నిజము నిజము మాయాగుణప్రపంచంబు నెరిగెడు తత్వజ్ఞులు
ప్రపంచకస్వభావము విశ్వసింపరు. మనమట్టిజోగులమా ! కర్మ
యోగులము- భోగులము ఈవిచారము నామదిజన్మమున్నంత
వరకు దహించుచుండును.

భీష్మ—అగును. (పరికించి తనలో) ఓరోరి ! కులదోహి ! ఆతావున
నాదుష్టచతుష్టయ మెట్లు గుసగుసలాడుకొనుచు నవ్వకొనుచుం
డిరో ! ఛీ ! నేనిట నిలువరాదు (ప్రకాశముగా) రాజా ! నేన
రుగుచుంటి. నీవిచారంబున నీకొలువున నిలువలేను

ధృత—జరుపవలసినవిధులకు నేను వచ్చుచుంటి.

విదురు—అరుగుదమురండు.

[అందరు నిష్క్రమింతురు.]

దుర్యోధ—కర్ణా ! దుశ్శాసనా ! మాతులా ! రండు రండు.

[ముసలిబడుగు లరిగిరి.]

[కర్ణ, దుశ్శాసన, శకును లరుదెంతురు.]

కర్ణ—దుర్యోధనమహారాజా ! నేడుగదా ! మనకు సంతసము.

శకుని—ఈదినమే సుదినము.

దుశ్శాస—లాక్షాగృహంబున వారలు దహనమొందిరనువార్త నిక్క
మేనా ?

శకుని—కుఱ్ఱవాడవు. నీపిట్టు పేలవంబగుప్రోక్షంబున వెల్లడిగ మాటలాడెదవేల ? నిజముగాకుండునా ?

దుర్యోధ—

అ. ఇ. పైభీతివదలె ఓ వక్షమునను జేయి
పెట్టుకొనిన నిద్ర ఓ వట్టియున్న
నెరపులేకయుండు ఓ మురిపె మజ్జెనుగదా
వేయిజెప్పనేల ? ఓ విహితులారా !

కర్ణ—మిత్రమా ! చూచితివా ! ఆభిష్మద్రోగుల ముఖారవిందములు.
సుక్కి యెట్లుబాగలి యేడ్చుచుండిరో !

దుర్యోధ—కర్ణా ! పాపము ద్రోగునిప్రియశిష్యు డర్జనఁడుగదా ! మిగుల
యశమునంపాదించునని తలచెనట. ఈతనితలపులు జలధిదాగె
నట.

దుశ్శా—అహాహా ! బాగు బాగు

శకుని—విచురుండు మౌనముదాల్చియుండె. కారణమేమియో !

కర్ణ—విచురుండెన నిష్పడేమిచేయగలడు ? తగినరీతిని జరిగినది.

[లోపల]

హా ! పాండుకుమారులారా ! అయ్యయ్యా ! మమ్ములవదలి
దివికేసితిరా !

దుర్యోధ—మిత్రులారా ! పౌరులెట్లు లాకగ్రిందనముసలుపుచుండిరో !

కర్ణ—మిత్రమా ! మనమిచ్చటనుండి ఇట్లులమాటలాసుచుండిన నెవ్వరై
న ననుమానపడకదప్పదు మీరును విచారము వెల్లడించిన బా
గుగానుండును.

శకుని—కర్ణునియలోచన బాగుగానున్నది.

దుర్యోధ—నేనట్లులనే తలచుచుంటిని.

[తెరలో]

అయ్యో! పాంశుకుమారాలారా! దుష్టుడగు నుగ్రోధుని కైత
వంబునలక్కయింట మడిసితిరా! కటకటా!

దుర్యో—(అతురతితో) కణ్డా వింటివా! ఏతులువయో సిట్లుపేలుచుండె
కర్ణ—(తనలో) ఈగుట్టు పలసెనా? (స్వకాశముగా) ఔనౌను మనకే
ది కర్తవ్యము?

శకుని—కర్తవ్యమున కేమి? తులువపలుకులుపలుకు తులువల గండిచుటయే
దుర్యో—ఔనౌను.

ఉ. ఎవ్వడవోరి నీచమతి శ యెచ్చటనుంటివి కారులార్యేనో
• క్రోవ్వన లేనిపోని పలు శ కూతల గూసెదవార పాపి నీ
కెవ్వరు తోడువచ్చెద రి శ దే గనుగొమ్మక వచ్చుచుంటి నీ
నృవ్వనుబెట్టి యుష్మదశి శ రంబు కరంబున వృక్కలింతురా!

దుశ్శా—(అగ్రహముతో)

చ. నిలునిలు మోదురాత్మ శ విమనీషివతంసు మదగ్రజన్మనిన్
విలసితనద్యశ్చస్థన వి శ వేకవిహీనత కారులార్పు నీ
తల యిదె పిండిజేసి యమ శ ధామముజేర్చెద దుస్ససేను దో
ర్భలమునెరుంగవా? వినవో శ బారకు మెవ్వడు నీకుదోడురా.
దుర్యో—నడుపుము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు]

తృ తీ య ర ం గ ము.

రంగము:— పాంచాల దేశరాజధాని, పురవీధి.

[ప్రవేశము—లంబోదరుడు]

లంబో—రాజగృహమందు వివాహమెప్పుడగునోగాని స్వాతివర్షమునకు
ముత్యపుచిప్పలువిధమునను వర్షమునకు ఛాతకములవిధముగను

వసంతాగమమున కారామసంతతివిధముగను, సూర్యోదయము
నకు చక్రివాకంబులవిధమునను నామన మెదురుచూచుచున్నది.

[తెరలో భృవుమని ముమ్మారు తేనువులు వినవచ్చును]

లంబో—(పరికించి) ఎవరా తేన్నునది? ఆ- ఆ- ఆ- ఓహూ! నాగం
భొట్లా! సమయమునకు వచ్చితివి- ఇదిగో- ఇదిగో- ఇటురా?

[తెరలో తేనువులువినబడి] వచ్చితిని- ఏమి?

లంబో—వచ్చితి ననుట యొకతడవయు వచ్చుట రెండవతడవయునా? స
త్వరమునరా?

నాగం—ఓహూ! బావా! నీవా- ఆలస్యమునకు క్షమింపుము—
దండములు—

లంబో—నీదండములు నాప్రాణమునకు గండములు. చంకదుడ్డు -శర
ణార్థ- ఏమిపలుకులు? నీరీతి బాగుగానున్నది.

నాగం—బావా! అటచుచుంటివేల?

లంబో—నీవు చెప్పకుండి నందులకు?

నాగం—నీతో చెప్పనిహంశ మేమైనాయున్నదా?

లంబో—ఆలోచించిన?

నాగం—ఒక్కటిచెప్పుము.

—నీకు తెలిసియే నానోట ననిపించవలయునని

నాగం—గాయతి

బో—ఆ! ఆ! ఒట్టెందుకులే

! ఎందుల కీవంకరమాటలు?

లంబో—మాటకు వంకరెక్కడ? నడతకనుము

నాగం—చాలు చాలు! నీమనస్సులోనున్న సందియమేమో చెప్పు.

లంబో—ధృపదరాజుగారి- తెలిసినదా!

నాగం—రాజుగారి- ఏమిటి- చంపక చెప్పుము.

లంబో—తెలియకేమి? దొంగవేషము.

నాగం—ఇదిగో! ఇందుకే నీతో మాటాడుటకు తలనొప్పి.

లంబో—మాటలకు తలనొప్పి నేనెరుగను?

నాగం—బాబు! చంపక తేల్చుము- నీకొకనమస్కారము

లంబో—దృపదరాజుగారికూతురు- ఇంకను తెలియదా?

నాగం—ఎన్నడో జరిగిన బారి సాలవిషయమైయేనా? బాగు! బాగు,
ఎంతకృష్ణుడవోయి పదివరహాలు పట్టుకుని వెళ్ళినవారెవరో? నా
మకరణమహూత్సవసమయమందిచ్చిన బహుమతి నెవరుతీసికొ
నిరో? ఆహా! గతించినసంగతి మరచితివా?

లంబో—అబ్బ! కాదోయి! విసపు- చిన్నవాడవు!

నాగం—చిన్నతనముకాదు- నీమాటలు

లంబో—నీమాటలకేమి?

నాగం—మాటలుకావు మాటలరూపుతోనున్న బల్లెపుపోటులు

లంబో—సరిలే! నీమాటలు- నీచేష్టలు బాగుండును- నీతోమాటలాడ
నులే

నాగం—ఎందులకుచంపదవు నీతోజెప్పక నేను జేసిన దోహమేదియో
చెప్పరాదా?

లంబో—చెప్పటకేమియున్నది దృపదరాజుగారికూమార్తె విరాహమట
ఎరుగుదువా?

నాగం—ఆహా! (నవ్వుచు) ఇదియా! ఆ! ఎరుగుదును

లంబో—నాతోజెప్పినావా! నేననినమాటలు నీకు బల్లెపుపోటులా! నీది
తప్పుకాదా! చెప్పు చెప్పు చెప్పవేమి? ఇకమాటలాడవు.

నాగం—(నవ్వుచు) బావా! నిన్నందురు ఛాందసుడవని యన్నందులకునా
కిప్పటికగదాబోధపడినది.

లంబో—వ్యర్థప్రసంగము లేలచేసెదవు? తప్పొప్పుకొనవుకదా!

నాగం—అగ్నినిశ్చయములేనిపెండ్లికి పెండ్లెప్పుడని నీతో జెప్పుదును?

లంబో—నీవుచెప్పకున్న పెండ్లినాడైనా తెలియదా?

నాగం—అంతకోప మెందులకు? తప్పు క్షమింపుము, [అనిరెండుచేతులు
బట్టుకొనును]

లంబో—పోనిమ్ము— ఇదిగో! ఇదిగో! రహస్యము.

నాగం—ఆరహస్యమేమి?

లంబో—(నాగంబొట్లుచెవివద్ద నోరుపెట్టి మెల్లగాజెప్పును.) తెలిసినదా?

నాగం—వినుబడుట లేనిదే? ఏమి తెలియును? (తనలో) నాకు ప్రాణసం
కటమువచ్చినది. నేడెవరిముఖముజూచితినో యీఛాందసునితో
సంభాషణము సిద్ధించినది.

లంబో—దానిపదిని యిచ్చుట ఎవరికి?

నాగం—బావా! చంపితివోయి! దీనికి రహస్యమెందులకు?

లంబో—చిన్నతనము— రహస్యమెందులకా! ఆడపిల్లను కనినవారికంటె
నిర్భాగ్యులెనరైన ప్రపంచముననున్నారా! ఏమందువా? వరాన్వే
షణమన నెంతకష్టము— ఒకఅంశమున కుదిరిన రెండవది కుదుర
దు— విద్యారూపసంపద, సాంప్రదాయములు కుదరవలె. అందు
క్షీతియులకు ముఖ్యముగా భుజబలశౌర్యములు ప్రధానములు.
ఇన్నిహంశములు— పాప మాచరింపదమహారాజు విచారించి యెట్లు
చూచినాడో! అంతకష్టపడి సంబంధము సిరపఱచుకొనకుండా
యున్నప్పుడు మనము వెల్లడించిన లోకులు వినిన కట్నకానుకుల
యందెక్కువ ముట్టజెప్పి పరరాజులయొక్క పిల్లల నిష్పింతురే
మోయని.

నాగం—ఆసందేహము వీరికక్కఱలేదు.

లంబో—ఎందుచేతి?

నాగం—ఫాలాక్షుడడ్డమైన నీసంబంధమనుకున్నచోట నీయడమగును.

లంబో—ఎవరికి?

నాగం—పాండవమధ్యమునకు.

లంబో—అర్జునునకా?

నాగం—ఔను

లంబో—భీముడు బలశౌర్యసంపన్నుడు. అతని కెందులకయ్యరాదు ?

నాగం—దానికి కారణములున్నవి.

లంబో—ఆ కారణము వినుటకొఱకే నిన్నిట్లు పోషించునది.

నాగం—దోషాచార్యుల నెరుగుదువా?

లంబో—ఆ యెరుగకేమి? శుక్రాచార్యులకుమారుడందురు. పోషించున
కు విద్యలు చెప్పవచ్చినవాడు.

నాగం—కాదు కాదు. భరద్వాజ కలశసంభవుడు పాండవ కౌరవుల
గురువు.

లంబో—(ఆశ్చర్యముతో) అట్లనా! అతడు భరద్వాజకలశయం చెల్లు
ద్యవించినాడు?

నాగం—చెప్పెద వినుము. పూర్వము భరద్వాజమహర్షి గంగానీవంత
పుణ్యజలంబు లభిషేచనార్థమునకై జన నందు జలకీడలాడుచు
నున్న ఘృతాచియను సదమలాంగి సవనాపేతపరిధానయై యున్న
యవనసంబున బొడగాంచి యవ్వుగాక్షి గామించియున్న
దత్తాత్రేయారాధక మునకు శుక్లపాతంబైనదానిదెచ్చి దోష
మున సంగోహించిన భరద్వాజమునికి దోషుడన నావిర్భవించె.

లంబో—అబ్బా! ఎంతగాధయున్నదోయి- అయితే యీదోషుని యె
రుగుదును.

నాగం—ఎప్పుడునుంచి?

లంబో—నీవు చెప్పినప్పుటినుంచి-

నాగం—బావా! నీతో ప్రసంగము నవ్వగానున్నది.

లంబో—నాసందియము జెప్పము.

నాగం—మరచితి. ఆదోగ్రాచార్యుండు మనస్యపశేఖరుండును, ఒక్క
గురునియొద్ద విద్యనభ్యసించిన పాణిన్నేహితులట—

లంబో—(ఆశ్చర్యముతో) ఆహా! అటులనా— తరువాత

నాగం—ఇట్లు కాలముగడచినతరి ధృపమండు రాజయ్యెను. ధనలేమిచే
సిదోగ్రాచార్యుండు మిత్రుడననియు, ద్రావ్యసహాయార్థము వ
చ్చితినియు జెప్పగా నాతఁడాగ్రాహయత్తచిత్తుండై ఓరి విహృ
త్తిమా! చురుకనగా నీమిత్రుడనని పలుకుచుంటివి. ఆహా! ధన
సత్తితో దరిద్రునకును, తత్వవిదునితో మూర్ఖునకును, ప్రశాంత
నితోడ గూర్జునకును, రణశూరునితోడ భీరువునకును, సజ్జనుని
తోడ దుర్జనునకును, భూధవులతోడ భూసురులకును సఖ్యతనం
భవించుననుట కల్లయని నిరాకరించిన... ..

లంబో—ఎంతపనిజరిగినది? ఆ! ఆ! తరువాత—

నాగం—తరువాత నేమియున్నది? దోగ్రుండు హస్తినాపురంబునకరిగి
కౌరవపాండవుల సత్త్వకోవిదులజేసి వారల గురుదక్షిణార్థము
తన్ను మున్ను పరాభవించిన దుగ్రిపదుబట్టి కట్టి తీసుకొని తనకడ
నుంచమనియె.

లంబో—ఓహూ! ఆభూసురునిదియు తామిచుపగయే.

నాగం—అప్పుడు పాండవమధ్యముండు దుగ్రిపదునిజయించి గురుదక్షిణా
ర్థ మతనికట్టిగురుని కట్టెదుటనునిచెను. అతడు దుగ్రిపదుని మంద
లించి కట్టులవిడపించి సీదేశమునకు బొమ్మనియె.

లంబో—ఆ! ఆ! ఆ! ఎంతపనిజరిగినది? బదులు ఆబోడిబాపడు దీర్చికొ
నినాడుగా!

నాగం—తరువాత దుగ్రిపదుండు తన్ను పట్టికట్టి గురుదక్షిణార్థము తీసికొ
ని జనిన ఫల్గునకు జాయగ నొప్పుసులయు, తన్ను పరాభవించిన

దొంగునిసమరంబున సంహరించునుత్తుడును, కాపలయునని తప
మాచరించి వరప్రభావమున చయోనిజుల దుష్టద్యుమ్న డ్రావదు
ల గ నెను.

లంబో—అందులకా! సరిసరి! అర్జునునకిచ్చెద రనుము.

నాగం—బావా! నీసందియము తీరినదిగదా!

లంబో—అ! అ! నిస్సందేహముగా-

నాగం—నాకు శలవు.

లంబో—అయ్యో! అయ్యో! నీకుశలవే? శలవే ! అయినను శలవయిన
నందరు జనువారలే-

నాగం—ఎచ్చటికి?

సంబో—నీవెచ్చటికి?

నాగం—ఇంటికి.

లంబో—దివికి.

నాగం—సరే! కాలయాపన మగుచున్నది. నేనరిగెద.

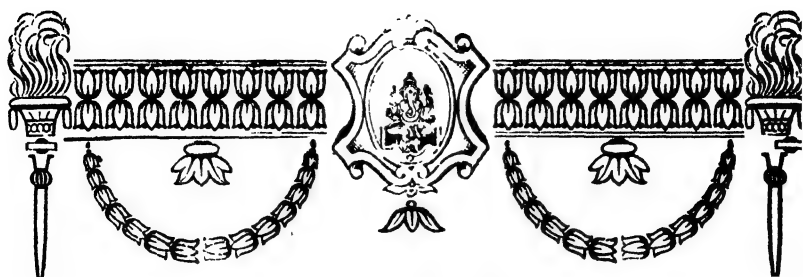
లంబో—ఇదిగో ! మాట మాట - ఇచ్చట నుండువారెవరు ? నేను
వచ్చుచుంటివి.

నాగం—రమ్ము.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.]

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీదక్షిణామూర్తయేనమః

పాంచాలీపరిణయము.

చతుర్థాంకము

ప్రథమరంగము.

(రంగము) - ఆరామము.

[ప్రవేశము - శాపది, భీమరిక.]

భీమ—అక్కా! నీవు చదువువుస్తక నామమేది?

శాప—నాపేరి!

భీమ—ఏకభాసదర్శము?

శాప—ఓనాహ.....(సిగ్గుభీనయించుచు)

భీమ—అక్కా! సిగ్గుపడెదవేల? పుస్తకము మంచిది. (అని నవ్వును.)

శాప—ఇందులకే నీతో సంభాషణ మప్రశస్తతీయము.

భీమ—ఔనౌను. ఉన్నమాటయనిన నెవరికి కోపమారాదు?

ఆ. వె ఉన్నమాటజెప్పు శ నులుకుసంభవమొందు

నసుధజూడనెంత శ వారికయిన

తరుణి నీవె యిందు శ తార్కాణమైతివి

గాదె వేరుజెప్పు శ గడగుటే?

శాప—ఎప్పుడు సిట్టిమాటలే!

భ్రమ—సరిలే! మాటలాడును.

శ్రీప—భ్రమరికా! నావిత్రిమనోనిశ్చయము జూచితివా!

భ్రమ—ఆ మనోనిశ్చయము ఎట్లులనో చెప్పుము?

శ్రీప—రాజ్యవిహీనుడై నను అరణ్యమునవశించినను ఏదియెట్టులైన నే
నాసత్యవంతుని పరిణయమాడెదననె.

భ్రమ—ఔనాను! నేను వింటినినావిత్రియట్లునుటకు కారణమేమి?

శ్రీప—అనురాగము.

భ్రమ—అనురాగమునకు ముఖ్యకారణము సంపదగదా!

శ్రీప—ఔను సంపదయే?

భ్రమ—అట్టి సంపదలేనివాడు గదా!

శ్రీప—కాదు! కాదు! అతనికి సంపదగలదు.

భ్రమ—అక్కా! రాజ్యహీనుడై తలదండులతో వని మునివృత్తినుండి
రని నీవే పల్కితివిగదా! సంపదయెక్కడిది?

శ్రీప—రాజ్యసంపదయూ ముఖ్యము?

భ్రమ—కాక!

శ్రీప—సత్యవాక్ప్రేరణత, భుజ బల శౌర్య పరాక్రమసంపద లాతనికి
గలవు

భ్రమ—అక్కా! నీమతము సమ్మతమే పాండవులును సత్యసంఘులు—
భుజబలపరాక్రమవంతులు సుమా!

శ్రీప—(సిగ్గు నభినయించును) ఔను,

భ్రమ—(తనలో) ఈమెకు పాండవమధ్యమునిపై మనోవాంఛ (ప్రీతా
శముగా) అక్కా! వత్సరమునుండి మీతండ్రిగారెక్కువ ప్రాయ
త్నమొనర్చుచుండిరి.

శ్రీప—(మాటలాడకనూరకుండును)

భ్రమ—(తనలో) ఈమెకు సిగ్గును మనసునుకూడ వరలుచున్నవి. మన

ను ముందునకు సిగ్గువెనుకకు మనసు దోయుచున్నవి. వేరొక ప్రాసంగమున బెట్టెద- (ప్రకాశముగా) అక్కా! ఆమాధవీలతను జూచితివా?

శ్రీరాజ—ఎంత బాగుగానున్నదే! నవనవలాడు కిసలయంబులతో, పుష్ప సంతతితో, చూపరులకు సాంపుగులుకుచున్నది.

భ్రమ—యావ్వనారంభకన్యకను నిరసించుచున్నది.

శ్రీరాజ—(నవ్వుచు)నిజము.

ఆ. వె. పనుపుటాకుతెవిక १ పాసగగ దొడగియు

నాకు పచ్చచీర १ జోకదొడగి

నెరివిరివితతుల १ కుదులపైదాల్చి

తగులయనగసెల १ తకనదసరె.

భ్రమ—అక్కా! వర్ణనము బాగుగానున్నది కాని, దీనికెంత యందము న్న నేమి?

శ్రీరాజ—ఏమిటు లనుచుంటవి? దానికేమికొదువ?

భ్రమ—కొదువయేదయో నీకు తెలియదా?

శ్రీరాజ—తెలిసిన యడుగులయేల?

భ్రమ—అటుచూడు మామాలతి యెట్లు సొబగుచెందియున్నదో?

శ్రీరాజ—బాగుగా విస్తరించియున్నది. కాని దానికిని దీనికిని కొంతతారతమ్యముగలదు. ఏమందువా? చాలకాలముక్కిందట దానినాటి రి. ఈమాధవి చిన్నప్రాయముగలది మొన్నమొన్ననే దీనినాటి రి. ఇంతకు మాధవియు బాగుగా నెదుగుచున్నది.

భ్రమ—ఎదుగుట కేమి? రాజకుమారివలె సుకుమారమున నెదుగుచు చున్నది. కాని-

శ్రీరాజ—కాని యనియెడవేల?

భృమ—మూలతి యొకదారువు నాశ్రయించికదా శోభాయమానమైనది. అట్టిది దీనికిలభింపకుంటుచే-

కౌప—ఔ నాను సహజమే.

భృమ—స్త్రీలకును అదియే సహజమునుమా!

కౌప—ఎట్లు?

భృమ—ఎంతయావ్వనయుక్తురాలైనను, ఎంతసౌందర్యవతియైనను తగిన భర్త దొరకినగదా? శోభాయమానము.

కౌప—ఔను.

భృమ—నీమనోనిశ్చయము నెరిగితిని. అద్దియు నీవు చదువు సాక్షాత్తీ చరిత్ర సారాంశమువలననే తేటతెల్లమయినది ఇంక నెందులకీ దాపరికము?

కౌప—(నవ్వుచు) ఏమిదెలిసినది?

భృమ—తెలియవలసినదే.

కౌప—అది యేదియో చెప్పురాదా?

భృమ—విజయాభిలాష.

కౌప—భృమరికా! ఎందులకీ వచనంబులు. నాభోటినిర్భాగ్యురాలు న కావిజయుండు వరుండగునా?

భృమ—(తనలో) ఇంక నీపె నుడికించిన కార్యములేదు. (ప్రకాశముగా) అక్కా! తప్పక నీమనోవిజయము ఘటింపఁగలదు.

కౌప—దైవేచ్ఛ. భృమరికా! కాలాతీతమయినది. మనకై శారీరకీరవాణులు పరితపింతురు.

భృమ—(నవ్వుచు) అక్కా! శారకాకీరవాణుల పలుకులు నీవెట్లు వినగలుగుచుంటివి?

కౌప—ప్రాణసములు. సఖులు నీవలెనే-

భృమ—నావలెనుకాదు- వారుకారు- విరహవేళకరులు.

శౌప—నీవిలాసమునకేమి పోవుదము రమ్ము.

భృమ—ననువుము.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.]

ద్వితీయ రంగము.

రంగము- కొలువు

[ప్రవేశము, దృపదమహారాజు-మతిమంతుడు]

మృప—

గీ విజయుడల్లుడు కాగోరి శ వేల్పులదయ

బడసినాడను సత్పుత్రి శ భర్మగాత్రి.

పూయమొనర్చి నాదుత శ పరిధలంబు

స్థాకముజేయవలె గాదె శ సచివవర్య.

మతి—రాజేంద్రా! సాలంకృతకన్యాదానంబున ముందు మూడుతరం
బులు వెనుకమూడుతరంబులు తరింతురనివిరించి సన్నిభులుపల్క
వినమే!

ఆ వె పూయమొనరించ శ వయసరుదెంచిన

కన్నెమిన్నుంచ శ దెన్నకాదు

తగినవరునిజూచి శ తద్దయు నుద్వాహ

ము నొనరించుటొప్పు శ భూతిలమున.

అను బుధోక్తివినమా! కాపుర సత్వర వివాహలగ్నమేర్పరచి

శుభకార్యము జరుపుట శ్రేయస్కరముగదా!

మృపదు—ఔనా నందులకే పిచారించుచుంటిని.

సేవకుడు—(ప్రవేశించి) దేవరవారికి జయము. జయము. ద్వారముకడ
జ్యోస్యులు వచ్చి నిల్చియున్నవారు.

దృవ—అనుకొనువని తక్షణమే నెరవేరగలదు. సేవకా! వారినితక్షణమే
లోనికి బ్రవేశపెట్టుము.

మతి—కాకతానన్వాయముగా ఆగతానాగతంబుల జక్కగా నెరింగిన
జ్యోతిశాస్త్రపారంగతులు వచ్చియుండట మనమనోవాంఛ సిద్ధి
గదా!

దృవ—నిజము. అరుగోజ్యోస్యులు వచ్చుచుచున్నారు.

జ్యోస్యు—(ప్రవేశింతురు)

దృవ—బుధవరేణ్య! నమస్కారములు.

మతి—కోపదశిఖామణి! నందనములు

జోతిష్కర్త—

చ. సరసిజసంభవుండు వనః జాతవిలోచనుః డద్రివాసుః డు
న్మరుణాక్షితీశమంత్రులసుః ఖంబులనాయువరోగమున్ధిరిన్
దొరకొనజేసీ కీర్తిని కుః తూహలమొప్పెడు వైభవంబుచే
కురనొనరించి గావుత న కుంచితవైఖరి నెల్లకాలమున్.

దృవ—మీరాకచే మాగృహపావనంబయ్యె నాజన్మతరించినది.

మతి—ఆర్యా! మారాజకుమారి పరిణయం బెంతకాలమునకు ఘటిల్లునో
ఆనతినిండు

జ్యోతి—(తెక్కించి) నెలదినంబులకు తప్పక నిష్క్రమముగా నొనగూడు

దృవ—సంతసముగదా

[తెరలో]

ఆహా! ఏమిఁపరితము- పాండవులే! పాండవులే! లాక్షాగృహం

భునా! ఎంతపిచారిము- ఆదుర్యోధనుని మోసమే!

దృవ—(అలకించి) ఏమి! ఆపిచారిము మంత్రశిఖరా! పాండవులా! అను

చుండె వింటివా! (తనలో) పాండవుల కేదియైన కీడుమూడనా?
దుర్యోధనుని కైతమనుచుండె తప్పక నిదియేయధార్థము, పాండ
వుల కేదియో కీడుమూడినది, (ప్రకాశముగా) రాజశేఖరా! కర్ణక
సోరవాక్యములవలె దోచుచున్నవి.

దృప—సేవకా! ఏమియాధ్వని.

[తెరలో]

మహారాజా! పాండవులు లక్కయంట దగ్గులై రట

దృప—అయ్యో! అయ్యో! ఎంతవిచారము భుజబలపరాక్రమసంపన్నులు
ధర్మవర్తనులు సద్గుణవంతులు సదృశఃప్రకాశులు—కాంతేయులు
అయ్యో! పాండవులారా! మీకెంతవిపత్తు చేకూరినది.

గీ. విజయు డల్లుడగునని శ నే వేడ్కనుంటి

శ్రావణికి లోటులేదని శ తలచుచుంటి

తలపుల్లెను చూడ జం శ తలుగమాగె!

కటకటా! మోసమెంత నం శ ఘటనమయ్యె!

హాపాండుకుమారులారా!

స మీశర్మవర్తన శ మీతస్యవర్తన

మీనయసుగుణము శ ల్మీకైతగును

మీరూపసంపద శ మీశేజసంపద

మీముఖకాంతులు శ మీకైతగును

మీధైర్యచర్యలు శ మీబలచర్యలు

మీశూరభావము శ ల్మీకైతగును

మీబుద్ధికుశలత శ మీనిర్మలమతులు

మీయోగ్యోత్పిండు శ మీకైతగును

గీ. హరికుమారుడు మారుడు శ హరసుతుడు

గాజనందను డె నయొ శ విగాజులార

మాన్యచరితులార! వినుత శ ధన్యులార!

ధీరవరులార! పాండుకు శ మానులార!

ఇక నేనేమిసేయుదు. ఏదిదారి- “అన్యథా-చింతిత్వం కార్షమ్.
దైవమన్యత్రేచింతయే” త్తను రీతియయ్యె

ఉ. కూతును ధన్వికిచ్చి కడు శ కౌతుకమొప్పుగ బెండ్లిచేసి జా
మాతయు బుల్లికామణియు శ మందిరమందుననుండజూచు సం
ప్రీతికి నున్నజుట్టి మము శ పెక్కువిచారము బెట్టియుంటివో
ధాత ఘనుండవిననుట శ తప్పగదా! శుభఘాతజేయగ

ఆహా! నలువ యెంతపనిజేసితివి? (ఆలోచించి) నీసాంప్రదాయ
మునకునుగుణముగ జేసితివి.

సీ. ఒకచూత జారిణి శ ఒకమాతచంచల

జారచోరుడు నీదు శ జనకుడెన్న

సోదరరూపంబు శ చూడననంగుండు

మామ గురుద్రోహ శ మలినడెన్న

ధర్మపత్ని యెప్పుడు శ తలవాకిట వసించు

భంగకరము తాత శ భావమొన్న

తలపకులాలక్య శ త్వం బొనరింతువు

శివునిచే నొకతల శ శిథిలమయ్యె.

ఆ. వె. బంధుసరణి నీదు శ వర్తనమటులుండ

ముసల్మైవైన నీకు శ బూజగు

తెట్లు? కానపిబుధు శ లట్లువీడిగద

బమ్మవైననేమి? శ పద్మభవుడ!

నిన్ననుట దోషము. ఏమనిన నీవంశక్రమమటులుండ నీకు మం
చిగుణము లెట్లుకలుగును?

ఆ. వె. సభిససమితమధ్య ర నడచుచునుండిన

కప్పు సారభంబు ర గాంచగలదె?

కీటకతతినెల్ల ర గీటడగించెడు

నాల్గు చాచికొనుచు ర నడచినట్లు.

మంత్రీ! నేనేమిసేయుదు.

మతి—రాజేంద్రా! గతించినదానికై ఎగువవేల? అయినన కర్తవ్య
మూహింప పర్వతముల తలక్రిందవెట్టుకొని గాళ్ళికై పరితపించి
నట్లు దివ్యజ్ఞులు తమసన్నిధినుండ—

దృప—ఔనౌను (జ్యోస్యునిజూచి); ఆర్యా! నాకిక కర్తవ్యమేది? అను
కొనినసంబంధ మన్యథా జరిగిడి.

జ్యోస్యు—రాజేంద్రా! నామదికి నాలోచించ పొందుచందనలు మ్మతి
కొందినట్లుకాన్పించదు.

ద్రోణ—కాక—

జ్యోస్యు—దుగ్యోధనుని దుష్టాచారము నిహించి వాని మోక్షపెషధా
రులై యున్నట్లు గన్పట్టును.

మతి—ఆహ! అ సైతం గాగుగానవచ్చుది.

ద్రోణ—(తనలో) ఇది నిక్కపైత గాగుగానంపము దా!

జ్యోస్యు—రాజేంద్రా! ధన్వికగాని యశస్విన కేశకస్వతున మత్స్యయగ
శ్రీముజేయించి యెత్తిదుర్లభ మైన ధనస్సున విర్వింపజేసి యాధ
సన్యుతో విలుసంధించి క్రిందిగల దర్పణమున సభమునగల మ
త్స్యయగత్రీయును పొగచూపువానికి కీడుమూరితనిచ్చి కేవాహ
మొనరించెదనని స్వయంగచరితము జూరెనుబంపుము.

ద్రోణ—మహావ భావ! యోచనల దిగుడి దు ఖతీయము సంఘటలు
నన్ను అమృతనిభవచరముల శాంతిపొడగునట్లుజేసిన యుష్మచ్ఛ
రణముల కొకనమస్కరిము.

మతి—రాజేంద్రా! అటులొనరించిన తప్పక మనకోర్కె సిద్ధిచును.

ధృప—అర్యా! పాండవులు క్షేమముగానుండిరని మీమనంబునకు దృఢముగా దోచుచున్నదా?

జ్యోత్యు—

చ. జలనిధులింకిన స్తరణి యే చంద్రులు మార్గము తెప్పిపొయినన్
జలజము చల్లనైన హరి యే శస్త్రము వాడిని దప్పిపొయినన్
కులగిరులెల్ల గుంగినను యే కుంతికుమారులు సేమమన్న నా
పలుకులు కల్లతానె? కన యే బ్రహ్మలిఖింపును దప్పిపొయినన్

రాజేంద్రా! నావచనములు సమ్ముము.

ధృప—మామనములు మీవాక్కులు యదార్థములగుట కేకోరుచున్నది.

జ్యోత్యు—యదార్థములైనవే.

ధృప—ఓరోగీ! దుర్యోధన!

ఆ. వె. పాండుప్రత్యేవరులు యే భవనమందు మడసి

రనుచు ముదముగంటి యే వాత్సల్యందు

నీదు చిత్తివృత్తి యే నిష్పలమగునారా

భీముడుండు నీదు యే వీచమడప!

జ్యోత్యు—తథాస్తు అదియు యథార్థమగు.

ధృప—మంత్రీశేఖరా! ఈదివ్యజ్ఞానకు తగుబహుమానమిచ్చి పంపుము
ఇక కొలువుచాలించి ఎగుప్రాయశ్చమున నుండెదను.

మతి—చి తము.

తృ తీ య ర ం గ ము .

ప్రదేశము—విఫణిమార్గము.

[ప్ర]వేశము:—గ్రాహణవేషధారియై యర్జనుడు]

అర్జ—

సీ. శౌర్యపగాకృమ శ చర్యలు విడనాడి

ధైర్యహీనులరీతి శ దనరవలసె

ధనపు శరముల చే శ దాల్చు వదలి బిక్ష

పాత్ర చేసిండుగా శ బట్టవలసె

దానధర్మంబుల దగ శ నిడదీచేయి

దానముల గొనగ్గింద శ దనరవలసె

అతిథి యభ్యాగత శ తమలగాచెడువారు

మధుకరవృత్తితో శ మనగవలసె

గీ. పాండునృపనరుసుతులమై శ వసుధ బుట్టి

హరికి బావమరదుల శ మయ్య భవతి

బిక్షదేహి యటంచుచు శ బిలువవలసె

తలప మాకెట్టిపేయ దు శ ద్విశ ఘటిల్లె.

కటకటా! యెట్టివారిల మొంతవారిలమెతిమి.

సీ. ఆరురుచులతిండి శ నారగించెడువారు

గంజియన్నముదిన శ గాగ్నివలసె

హంసతూలికపాచ్చు శ నాదుబంజెడువారు

రిక్తి నేలపయి ని శ ద్వింపవలసె

కడుదరిద్రులనెల్ల శ గాపాడువాల్టి

బిక్షకులమగుచు శ వెడలవలసె

వెలలేనిగండంబ శ నలదెడు మేనుల

బూడిదనిట్టుల శ బూయవలసె

ఆ. వె. అస్త్రశస్త్రవిద్య శ లభ్యసించిన చేతు

లిట్లు బిక్షపాత్ర శ లెత్తవలసె

అతిసుకుమరు లిట్లు శ లలజడి బడవలసె

దైవరాయ నీకు శ దయయులేదె?

ఆహా! దైవమా! మాకెన్నటికైనను రాజ్యభోగములవడునా?

మాధర్మజుడు రాజ్యము బాలించునా? మేము మాయగ్రామము

రాజ్యముబాలింప యనుచుల మగుభాగ్యము మాకు కలదా?

మాయమ్మ యెన్నటికైన సౌఖ్యపడునా? మాభీమసేననకైన

కడుపునిండ నన్నముదొరకునా? కవలు లిరువరకు భిక్షత్వము

వడలుదినములుకలవా? (ఆలోచించి) అయ్యో! మేమెంతటి ని

ర్భాగ్యులము. అదృష్టవంతుడు మాలోనొక్కడైననండరాదా?

ఔరా! దుర్యోధనా! నీకెంతటిదుర్బుద్ధి కలిగినదిరా! పినతండ్రి

బిడ్డలము- నీకప్రియమెన్నడు జేసెయెహంగిము- నీయభివృద్ధిగోలు

వారము- ఒరులనైన మనసునొచ్చుమాలలనాడి యెరుగిము -

అగు మాపై నీకింత వైరమా! తల్లినైన జూడవైతివి- విష్ణుని

సంభూతుండగు కృష్ణునైన జూడవైతివి- ధర్మరాజు ధర్మమునైన

జూడవైతివి- నీకింత కండకావరమా! వినాశకాలే వివరతిబుట్టె

అనునట్లొనరించితివి- ఔరా! (ఆలోచించి) ఏమి నామందిమతి

ధర్మప్రవర్తన నీకు సమ్మతమగునా?

ఆ. వె. నిశినిగోరు ఘూక శ నికరము భాస్కరిని

తేజమెట్టులోర్చి శ దిరుగినోపు

పాదరక్షకొఱకు శ బరువులెత్తడుకుక్క-

చెఱకురసముద్రావ శ జేరగలదె?

(ఆలోచించి) నిన్న సేల? మాకర్మమిట్టులుండె. ఏనాడేరిని బిక్షుకుజేసితిమో! నేటి కిట్లయితిమి. (ఆలోచించి) మరచితిని. కృష్ణ ద్వైపాయనవచనంబులు పొల్లులగునా? కొండాకకాలంబునకు ధర్మనందనుండు రాజ్యాధిపతియై ధర్మమునాలుగుపాదముల పృజలబాలించుననియె. మఱియు, రాజసూయాశ్వమేధాదిక్రతువుల సలిపి జగద్విఖ్యాతి గాంచుననియె- ఆమహానుభావుని వాక్కులన్యతములగునా? కావు- తప్పక మాకెన్నటికినైన రాజ్యము చేకూరుగాని వ్యతిరేకమగునా? మాభజబలశైర్యములు రిక్తములగునా? ధర్మపాశమున గట్టబడిన నీపాండవ సింహంబులు విజృంభించిన వైరులు నిలుతుగా? కష్టములు కలకాలముండునా? మాపాలిటిసుఖము మేమనుభవింపమా? కష్టము లేరనభవింతురు? ధర్మరక్షణార్థమై యిటుల బాడబవేషధారులమైతిమి గాని లేకున్న విజృంభించిన మాకష్టమిలచువాకెవరు? సత్యధర్మవర్తనల కిక్కట్లయి దప్పవు.

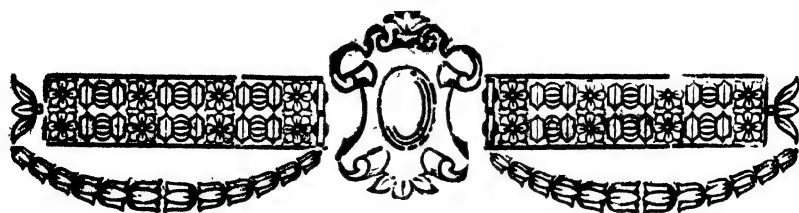
[తెరలో] భవతి భిక్షాం జేహి!

(పరకించి) అల్లదే! మదగొండు నిశాచరు బాడగాంచిన తమ్మి భంగి ముకుళితనదనుడై దీనత్వమున నెట్టుల బిక్షాపాత్రిగాని దిరుగుచున్నవాడో! కటకటా! చూచకవృత్తికన్న నీచకమేదియై నగలదా! నేనిట విచారించిన లాభమేమి? అచ్చట గృహము వారు తలుపులదెఱచిరి. నేనెరిగి నాకృత్యము నెరవేర్చుకొనెద.

[నిష్క్రమించును]

ఇది చతుర్థాంకము

శ్రీదక్షిణా మూర్తయేనమః
పాం చాలీ పరిణయము

పంచమాంకము

(ప్రథమరంగము)

రంగము - భవనము.

[ఆసీనయై కుంతి. ప్రవేశము !

కుంతి—(తనలో) కుమారులింకను చిక్షగాని రాలైరి. ఏమికారణమున నో నేడిట్లు తడవుజేసిరి. (ఆలోచించి) అయ్యయ్యా! నాకుమారుల కెట్టిదుర్దశ సంఘటెల్లె. ఓనీ! దుర్యోధనా! నీకెంతటి దురాలోచన బుట్టినదిరా? తమ్ములనుతులని యోధృతరాష్ట్రా నీకించుకైన ననురాగము లేదయ్యెగా! నామందబుద్ధి! నీకనురాగముండిన సుతులతో నన్ను వారణావతేమున కంపెదవా? కటకటా! ధర్మము నమసిపోయినదా? ధర్మశాస్త్రకోవిదులు నశించిరా? పెద్దలులేరా? మిమ్ములననుట తప్ప-

సీ. పినతండ్రిసుతులని నీ ప్రేమించబోని ను

యోధను డిట దోషి నీయనగరాదు

తమ్మునిసుతులని నీ దాక్షిణ్యముంచని

ధృతరాష్ట్ర దోషిగా నీ దిట్టరాదు

కొరవులందరు ఓ గార్వణ్యముననున్న
కూర్మలనుచువారి ఓ దూరరాదు

నీచకమైనట్టి ఓ యాచకవృత్తిని
డిసి నీరజోద్భవు ఓ ననగరాదు

అ. వె. ప్రాణవిభునితోడ ఓ బ్రాణముల్వీడక
సుతులపాటుజూచి ఓ శోకమొంది
బ్రతికియుంట నాదె ఓ బహుదోషమనిదోచు
నన్యదూరనేల ఓ నవనియందు.

(కనులనీరునించుచు) అయ్యయ్యో! కుమారులారా! మీరింత
నిర్భాగ్యులైతిరా! అయ్యో! నేనేమిసేయుదు- ఎవరితోమొరలి
చుదు- మీరుపుట్టిననాటినుండియు నిక్కట్లులేనా? కటకటా!
సౌఖ్యమనిన కలవైన మీకులేదుగదా! అయ్యో! కుమారులారా!
నేనేమిచేయగలను?

గీ. భోజరాజుకుమారినై ఓ పుడమిబుట్టి
ఘనఘపాండురాజోత్తము ఓ కరమువట్టి
శౌర్యధనులుపుష్కలగని ఓ శ్రీమలనిట్టి
గతినిజీవశ్చవంబుగా ఓ గాల్గవలసె.

ఆదెననుండి భీమసేనుడు వచ్చుచున్నవాడు. నేనిట్లు విచారించుచుండిన నాశిండాగ్రహాయత్తచిహ్నమై దుర్యోధనుని మడియింప నిష్పడే యరుగుదుననును. (కనుల దుడిచికొనుచుండును.)

భీము.—(ప్రవేశించి) అమ్మా! నమస్కారములు.

కుంతి—కుమారా! భీమసేనా! ఆచంద్రాగ్రము. సద్యశశిప్రకాశాండ

వై వర్ధిలుము.

భీము—(తనలో) నేడిటు ఖిన్నువదనమై యుండు హేతువేమైయుండునోగదా! అడగి తెలిసికొనియద. (ప్రకాశముగా) అమ్మా!

ఆ. వె. చాలునంతబిడ్డ శ సంపాదనములేక

నిట్లు వచ్చితినని శ యెంచి యిటుల

చింతనుంటివేము శ చెప్పమా కతమేమో

అల్లి నాపయి దయ శ జల్లివేగ!

లేక యెవ్వరైన నిన్నేమైనననిరా? చెల్వుము. వారిశిరంబుల

నిమిసంబున వ్రక్కలించివచ్చెద.

కుంతి—కుమారా! నాకేడ! విచారమేడ! అయినను మనవిధి యిటు
లుండె.

భీమ—అమ్మా! మనవిధికై నీవు వగువనేల?

ఆ. వె. జమునినైన మిగుల శ శ్రమల సుక్కించెడు

భుజబలంబు గల్గు శ పుత్రకుండు

భీముడుండ నిటుల శ బేలవై వాపోవ

నేలనమ్మ నింక శ చాలు!చాలు!

నన్ను విడువలసినదిగా నగ్రజునకు నచ్చచెప్పము. తక్షణమే

వైరిశిరకూష్మాండముల మదీయముష్టిఘాతమున వ్రక్కలించి

నీకు నిశ్చింతగూర్చి సౌఖ్యముచెత్తును.

కుంతి—నాయనా! భీమసేనా! తొందరవలదు. తగుసమయ మరుదెంచు
వలకు వేచియుండుము.

[తెరలో కలకలము విచారము వినబడును]

భీము:—(ఆతురతతో) అమ్మా! ఆవిచారమెచ్చట?

కుంతి—(ఆతురతతో) మనగృహయజమానుల కెద్దియో విపత్తు చేకూ
రినట్లు కనబడుచున్నది.

భీము—అమ్మా! సత్వర నీవరిగి కతమేమో విచారించిరమ్మా

కుంతి—కుమారా! నే నటులనే యనుకొనుచుంటి- ధర్మాద్వైత సకుల
సహదేవులొకను ర్తారైరి.

భీము—వారల తోడ్కొనివచ్చెద, నిమిషములో వారలదుఃఖకారణ
మారసిరమ్ము.

[భీముడు నిష్క్రమించును]

(కుంతి—ఏకతమున వారట్లు వాపోవుచుండిరోకదా! కనుగొనియెడగాక.
[నిష్క్రమించును])

ద్వి తీ య ర ం గ ము

—*—

రంగము-విప్రగృహము

[ప్రవేశము-సోమయాజి, ధర్మశీల]

సోమ—కాంతా! వగువనేల? పుట్టుట గిట్టుట కేగదా! పుత్రికాపుత్రకుల
రక్షించుచుండుము నేనారక్కసున కాహారమయ్యెద. ఏమనిన
సీ. కానక కానక శ కన్నకుమారుని

బకునకు దిండిగా శ బంపగలనె

కాహితుగ్రనునెంచు శ దనయబ్రాహ్మణ్యై

బకునకు దిండిగా శ బంపగలనె

అధ్వాంగీవైన ని శ న్నాదరింపకనేడు

బకునకు దిండిగా శ బంపగలనె

ఇంటనన్నట్టివా శ రెట్టిబంధుగులైన

బకునకు దిండిగా శ బంపగలనె

ఆ. వె. ప్రాణమైన విడిచి శ భార్యబిడ్డలకెల్ల

గాచువాడ గాని శ కమలగింధి

బ్రతుకగోరి మిమ్ము శ బకునిదరికిబంపి

నిలువగలనె చెపుమ శ నిమిషమైన.

ధర్మశీ—నాథా!

గీ. పురుషుకన్నముందు శ పరముజేరినసతి
సతియనందగు నిల శ సచ్చరిత్ర
పురుషహీనతగను శ వరపతివ్రతయైన
లోకదూష్యమందు శ వీకబుధులు.

కాపున పిల్లల మీరు సంగక్షించుచుండుడు. భవద్వియోగినినై
యొక్కనిమిసంబైనను జీవింపనేర నేరితినేనియు నిక్కుమారుల
రక్షింపనేరను మరియు,

౪. వె. సతివిహీనయైన శ పతిపునఃపరిణయ
మొప్పజేసికొనుట శ లొప్పకొని
పతివిహీనయైన శ సతికదిదూష్యమై
తనరునందుగ్గాదె శ ధర్మవిధులు

మఱియు

ఉ. నాథుడు లేనిజీవనము శ నాథుడు లేనిసుఖంబుసంపదల్
నాథుడు లేనివైభవము శ నాథుడు లేనిగృహంబు భూములున్
నాథుడు లేనిభోజనము శ నాథుడు లేనిశుభంబు నామనో
నాథ! వృథాగదా ధరణి శ నాతికి సంపదలెన్నియుండినన్
సీ. కాలానలంబున శ గౌరవగలనుగాని

వైధవ్యముననెట్లు శ వరలగలను
తద్దయువిషమును శ ద్రాగబోవుదుగాని
వైధవ్యముననెట్లు శ వరలగలను
జడధియందుబడగ శ జనవచ్చునేకాని
వైధవ్యమున నెట్లు శ వరలగలను
కూరిమృగంబుల కా శ హారమయ్యెదగాని
వైధవ్యముననెట్లు శ వరలగలను

ఆ. వె. కఠినశూలధారి ఓ కంఠంబువిదళించు

కొనగవచ్చు నూత ఓ గూలవచ్చు

చిత్రనధగమేను ఓ చెండాడుకొనవచ్చు

వసుధవిధవనగుచు ఓ వరలగలనే?

నాథా! నామనవి నంగీకరింపు నన్ను కృతార్థురాలనుజేయుము.
సోమ—కాంతా నీనెంత నిర్భాగ్యుడను

సీ. అతిభక్తితోడనా ఓ కనుదినంబును బూజ

సల్పినదానవు ఓ సఖయమిన్న!

అతిధి యభ్యాగ ఓ తేతులబూజలనల్పి

సత్కీర్తిగొనినట్టి ఓ సఖయమిన్న!

అనపత్యభావంబు ఓ నందనీయక పుత్ర

సంతతిగనినట్టి ఓ సఖయమిన్న!

కృతువులుసల్పిన ఓ కాలములందునా

సరస్వతీలచిన ఓ సఖయమిన్న!

గీ. కనకరేఖముల్కిందుగా ఓ గొలుచున్న

ప్రాణమొకటిగ దిరిగిన ఓ పడతిమిన్న

ఎన్నకనుగొన్న నిట్లు ఓ నేనిన్నపంపు

దన్న; నావంటి నిర్భాగ్యు ఓ డున్న అన్న

సీ. ప్రాణిగృహీతనై ఓ వరలెడు నినునేడు

బకునకు తిండిగా ఓ బంపగలనె?

భార్యవనుచు నిన్ను ఓ భరియింపలేకను

బకునకు తిండిగా ఓ బంపగలనె?

గృహిణివనుచు నిన్ను ఓ గృహముననుంచక

బకునకు తిండిగా ఓ బంపగలనె?

ధర్మపత్నివనుచు ఓ దయయొకింతలేక

బకునకు తిండిగా ఓ బంపగలనె?

అ. వె. పెండ్లియాడి పాణి ఓ భీతిచే నినునేడు

బకుని తిండికొఱకు ఓ బంపగలనె?

దంతితుల్యగమన ఓ దైవజ్ఞసుతగుణ

నీలజలదవాల ఓ చాలునబల!

అయ్యయ్యా! నిన్ను నేనంపజాల-

ధర్మశీ—నాథా! ఏలయివిచారము?

అ. వె. వంశవృద్ధిగోరి ఓ పరిణయంబాడుట

లట్టిపుత్రోకుండు ఓ బుట్టినాడు

భార్యవీడనిట్లు ఓ పరితపించగనేల?

నన్ను బంపుమింక ఓ నతగుణాధ్య-

సోమ—కాంతా? నీవేగుట లొప్పుగాదు. నేనేగద బాబురజూచుచుం
దుము.

ధర్మర—(ప్రవేశించి) తలదండ్రిలారా! నమస్కారములు.

ధర్మశీ, సోమ—కుమారా! చిరంజీవీనై వర్ధిల్లుము.

ధర్మర—జననీజనకులారా! బకుని యాహారనిమిత్తార్థమునకు వంతువ
శ్చీనదని వింటి. గావున నేనాబకాసురున కాహారమయ్యెద.

సోమ—(కొగలించుకొని యెడ్చుచు) అయ్యా! కుమారా! చేతుల
రా నిన్న నెట్లు బంపుదు నాయనా!

ధర్మర—పంపిననేమి? జననీజనకుల రక్షించుట పుత్రుల కర్తవ్యము.
మఱియు నేనరిగినను మీకు నావంటి తనయుని భగవంతు డను
గ్రహించి మీకీతియరాదా! నన్ను భగవంతుడు మరలమీగర్భం
బున జన్మంబొసంగునట్లు జేయరాదా!

సోమ—(పిచారిండుచు కుమారునిశిరము మార్కొని) అయ్యయ్యో !
నాయనా! నిన్నటులంపిన—

సీ. అమృతధస్తమైలుకు శ నటుల నాన్నాయని

యింకపిలచెడు పుత్రు శ డేవడు కొడక?

అడుగడుగునకు నా శ కతిభక్తి పాదరఱు

లింక నొత్తెడు పుత్రు శ డేవడు కొడక?

చింతిడికొఱకు శ నన జేరి డబ్బిమ్మని

యింక నన్నడుగు శ పుత్రు డేవడు కొడక?

అమృతిట్టెనటంచు శ నక్కకొట్టెనటంచు

నిక నాకు జెప్పవా శ డేవడు కొడక?

గీ. కొడుక! నాపాలిభాగ్యంపు శ పుడుకుదుడుక!

నిన్ను విడనాడి నేనొక్క శ నిమిషమైన

నిలువలేనన్న ఇంక వే శ పలుకులేల?

బకునితండికి నిన్ను వే శ బంపజాల.

ధర్మర—(తల్లినిజేరి) అమ్మా! నీవైన నాన్నకు నచ్చచెప్పరాదే.

ధర్మకీ—(కుమారుని కాకిలించుకొని కన్నీరునించుచు) నాయనా!

ఉ. నోముల నోచినోచియు న శ నోకహనంతతి మొక్కి మొక్కి వే
బొమ్మల జిక్కి చిక్కికడు శ వార్ధులనన్నిట మున్దిమున్ది ను
స్వాముల గొల్చికొల్చి యుప శ వాసతెంబుల జేసిజేసి యా
కామనఁబూనరూపు నిను శ గంటినిసమ్మిల పుత్రీరిత్నమా!

(నిన్నెట్లు మొక్కిడిరక్కనునకు దిండిగా బంపగలుగుదుము నా
యనా!

ఆ. వె. పుత్రు! నీవెయిట్లు క్షుణ్ణులసిన పున్నామ

నగక మెట్లు మేము శ తరణమొంద

గలము? నీవు మమ్ము १ గాచెదవన కొని

పుట్టెడానతోడ १ బొంగుచుంటి.

సుమతి—(ప్రవేశించి) జననీజనకులారా! నందనములు.

సోమ, ధర్మశీ—పుత్రీ! చిరంజీవియై వర్ధిల్లుము.

సుమతి—జననీజనకులారా! మీరేల యిట్లు చింతించెదరు? నేనా బకా

సురున కాశ్చరముగా నడగెద. వెన్నలు మీరలేగిన మేము పిన్న

వారలము. నిలువలేము— ఏర్పకైనను తలదండ్రులుండినగదా!

సుఖము-మీరులేకున్న మేముబ్రతుకుటఎట్లు? తండ్రియేగినమనకు

దక్షుడెవరు? కాసనాతండ్రి యిటనపశిశ్టుడు జనయితి యి

గిన మమ్ముల సంతరించువారెవరు? ఆకెయు నపశిశ్టురాలు -

తమ్ముడేగిన మనవంశము నిర్వంశముగదా! ఆహా! ధారకుడైన

తమ్మునంపుట తగదు. నేనన్ననో అనివాహితను-నేనరిగిన గర్భ

వాసవశమ్మున మీకు దుఃఖముండినను ఎవరికినిహనిలేదు. మఱి

యు, నాకిక పరిణయమొనరింప నెంతకష్టము- గావున నన్నను

గొహించి నామనవి మన్నింపుడు.

ధర్మశీ, సోమ—(కుమారినిచేరదీసి నేర్పరు)

కుంతి—(ప్రవేశించి) అయ్యా! మీపిచ్చారకారణమేమి? సంశయమొ

దక నాద్యంతము సత్వర దెలుపప్రార్థించుచుంటి

ధర్మ—అమ్మా! ఏమనిశెప్పుడు? దీనినెవరు దీర్పనమ్మగలుగారు. అయి

నను శెప్పెద. ఇచ్చట కామడదూరముననున్న యమునానదీ గ

హ్వారమున బకుండచు రక్కసుగడు గలడు అతడమితభుజబల

సంపన్నుడు. అతడేపురవాసుల నందరిని మ్రింగుచున్నవాడు.

అంత గొందరతని బ్రార్థించి నిత్యంబు నిలువమన నొక్కొక్క-

మాసిమియు, రెండెనుబోతులం బూన్చినశిశులంబున నపరిమిత

భక్ష్యపిశితమిహొన్నంబు నించుకొనిపోయిన దాసిని, వానిని,

నయ్యెనుబోతుల భక్తిండుచుండును. నేటికిలువరుస మాకు వంతువచ్చె ఇదియే విచారకారణము.

కుంతి—అయ్యయ్యా! పాప మొతయిక్కట్టు సంభవించినది. అమ్మా! అప్పసితాసిని బరమాన్యు స్త్రవులులేరా?

ధర్మశీ—ఉండిన నింతదుఃఖమేల? రక్కసున కెఱయగుదునను విభునివీడలేక సంతతివీడలేక నేనగుగదలచిని.

సోమ—అమ్మా! న్న్యాయమునీవుజెప్పుము. ఎంతటివాడైనను భార్యబిడ్డల నిట్లు రక్కసున కాహారార్థము బంపి సుఖించనెంచునా? వీరలరుగుటతప్పుకాదా! నేనేయరుగుటకు దోషమేమున్నది?

ధర్మర—అవ్వా! తలిదంపతుల రక్షింపలేని తనయుడెందులకు? నేనిందు వీరిని రక్షింప రక్కసుని కాహారమగుట దోషమేమికి? దు!

సుమతి—అమ్మా! న్న్యాయమువిచారించి చెప్పుము. ఈఆతడు నాతండ్రి ఈ పె నాతల్లి ఈతడునానాదగుడు వీరి లేనిన సుసారమునకు దప్పక లోటుచేకూర్చునేనపివాహితని నేనరిగినకొడువయుండదు

కుంతి—అయ్యా? మీరందరెటుల వాపోవతిగదు. మీచింత నివారించెద ఊరకొనును-

అందగు—(ఆస్పేర్షమున జూశును)

సోమ—అమ్మా! నీపెట్టు మాచిహాము బొప్పిలువు

కుంతి—మీచిహాముబొప్పి యోచములేదా!

సోమ—పుణ్యులేవును నాయంబు ? బుట్టినాగు

కాన నొక్కని మిమ్ముల ౩ గావనెంచి

గురునికి నాహారముగ నేను ? గొంపుదాన

చింతిపడనాకుడింక మీ ౩ చిత్తిములను

సోమ—అయ్యయ్యా! (చెవులుపూసుకొని) ఇట్టివిపరీత మెచ్చుటనైన గలుగునా? అదితిథియై వచ్చినబ్రాహ్మణోత్తముని జీవితార్థమై

రక్కసునివారే దోయ నేనేట్టు లొడంబడుదు విప్రమరణ మతి
పాతక హేతువుగదా!

క. ధృతి సెడివీ డెవవానిని

నతిధిని నభ్యుగతిని భ ధ యస్తుని శిరణా

గతుజంపుట కొడవడుదు

ర్మతికిహముంబరముగదే ధ మనిపకింపన్

మఱియు నాత్మవధి మహాపాతకంబు దానికెల్లా డంబడితివాటి వే
ని నదియ నతిక్రమణీయంబై యెరులచేతం జేయంబడుట జేసి
నాకుం బాతకంబులేదు దానిని జేసినవానికి మహాపాతకంబు సిగ్గు
చును.

కుంతి—ఆర్యా! నేనును దానిని విచారించియే విప్రవధి సమాపలేక నా
కుమారుని సమర్పింపనెంచితి నాకుమాగ్ని విధిపగ నేకై సకళ్యం
బుకాదు.

గీ. ఖలువు రక్కసు మడియించు ధ బూయుగోళువు

కాన నిట్టుల బుట్టెంచ ధ గడగుచుంటి

సూనశతముగల్గిన వ్రాస ధ సుదతీకైన

నందుం క్కననహితు ధ డగుచే చెపుమా

నాసుతునిచేతి బెక్కండుం రక్కసులు మృగిల పాపము

రాకృతిసంపన్నము. మిగిలిసిద్ధుడు.

సామ—ఎంతమింతిసిద్ధుడైనన రక్కసునకు ధ డగొన నెడనెప్పు నెప్పు
తించెదనా?

కుంతి—తిప్పక సమృత్తింపువు. మిగుల వాపుక్రిమిని గనపఱచెద రిండు.

ధర్మశ్రీ—నానా! ఆమహ బలసగంబు డెట్టివా యందునోగ నెదమురండు

సామ—అట్లులేన నడువుడు ఎచాంతము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు]

తృతీయ రంగము

రంగము- పవిత్రభవము.

పవిత్రము- ధర్మరాజు, కుంతి

ధర్మ—తల్లీ! నీహించునకార్యము ధర్మాన్వితముకాదు.

కుంతి—కుమాగా. “పగోపకార్గార్థ మిదంశరీగమ్” అన నితివాక్యము నీవే!

ధర్మ—కటకము! అయినను కుమారుని చావలగల్గునా?

కుంతి—నాయనా! శిష్యామర్మము కను తెలియదు

ధర్మ—అతని భుజము ముగియే పంపనెంచితివా? కటకము!

సి ఎవనివికృమన మాశ్రియించి మనము కృ-

య్యివీడి వనికి క నేగినాము?

ఎవకు పండ బుచి క పంజరీకికనంపి

క్షణి మన క రక్షించినాను?

ఎవని గు ముజూచి క ఎగయు భీతిచే

స్వతగాప్తసుతులు ప క కృతినెగెన.

ఎవనితోమన మన క మెల్లరమున నె

చూహచే చిన్న పిమ్మెయ్య!

గి గడ్డ కము నెగు క పాభిరాము మునచి

నమరభిము కన క పలువాని

బల్లిమడగు వాచి క బ్రాహ్మ శార్థిమ్మ గా

న నురివాడోయ క నవ్వడగుచ?

అమ్మా! నీకు దుఃఖాతిశయమున మితి భిమామయ్యె. కాకు

న్న నిట్లు కొడుకు ననురవాతికంపుదువా? అయ్యో! కీమసేనా!

నిన్ను పడరాడగలరా?

కుంతి—ఎంతదుర్మార్గుడైన కుమారుడు తల్లి కనిష్ఠుడగునా? నాయనా!

నావచనంబుల బ్రీకాంతుండవై వినము. బకుండను రక్కసభా
ధచే నీపురివాసులు బహుదుఃఖితులై యుండిరి. బ్రాహ్మణప్రాణ
రక్షణార్థమి చేభీమసేనుని బలపరాక్రములు మీరెరుంగరని నెరింగి
గియుంటిని. గనుక నటుల బంపితి.

ధర్మ—అమ్మా! మేమెరుంగని బలపరాక్రముములేపిగలవు?

కుంతి—కుమారా! భీమసేనుని బలపరాక్రములు మీరిప్పుడెరుంగుదురు
కాని నేనాతని జన్మసమయమునందే యెరుగుదును.

ధర్మ—తల్లి! ఆవిశేషంబు నాకు చెల్ప్పుము.

కుంతి—భీముండు వజ్రకాయుండు వజ్రినైవశైలువనోపునట్టి సమర్థుడై
రక్కసుని నిముషంబున బొలయించగఁడు. దృఢనిశ్చయమునా
కు గలదు అదేమంటివేని భీముడు పుట్టిన పదియవదినంబున నే
నాతని నెత్తుకొని శతశృంగధరాదరశిఖరంబుమండ నాచేతి నండి
భీముడు జూర గిడిపైబడియె

ధర్మ—అయ్యయ్యా! అప్పుడేమిజరిగినది?

కుంతి—ఏమయినదని చెప్పుదు నా బాలకుడు పడినస్థిమున గాళ్ళియు
పిండియైనవి

ధర్మ—ఎంతపహితము!

కుంతి—ఇట్లు తెలిసియుండియే బంపితి పవచనందిన నీవిషయమై నీకునగు
తాపంబువాడు మనకు సుఖనివాసగబునిచ్చి పరిమోపకాణియైన
యాబ్రాహ్మణునకు బ్రత్యుపకారము సేయ భగవంతుడు నేటికీ
యదను సమకూర్చెనని సంతసము నొందుచుంటి

ధర్మ—మారుతి తిరిగివచ్చినగదా! సంతసము

కుంతి—కుమారా! హరిహరాదిసురులడ్డమైన నాతనికి శ్రాభయముం
డదు.

ధర్మ—అట్లులైన సంతసమేకధా! పరోపకారార్థముపాటు పడుట నాకు
ను సమంజసమే కాని ప్రాణహనియగునని దలచి నేనటులంటి మ
ఱియు నాతని నాధారముగజూచుకొను మనకాతనిబంపిన మన
గతి యేమియని దలంచితిని.

కుంతి—నాయనా! కలయందైన భీమునకు ప్రాణభయము వచ్చునని
తలంపవలదు.

ధర్మ—జననీ! అర్జున నకుల సహదేవు లింతతడవునకైన రాలెరి. భీము
డటుల ననురిని జంపవరిగె. మనముత త్తిరపడుచున్నది.

కుంతి—

ఆ. వె. ఏను సాధ్వినైతి ఓ నేనియు మీతండ్రి
జనతతి నాతనత్య ఓ సంఘడేని
పవనందనుండు ఓ ప్రాణభయములేక
అసురుగూల్చివచ్చు ఓ సమితకీర్తి!

ధర్మ—అమ్మా! అట్లులైన వారలరాక జూతమురమ్ము

కుంతి—కుమారా! నడువుము [ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

—*—

చ తు ర్త రి య ము

రంగము-యమునాసదీప్రాంతము

[ప్రవేశము- బకాసురుడు]

బకా—(తనలో) ఏమీ! ఈయేకచక్రపురవాసుల మదోన్మత్తత ఆవిర
సనము ఆయొడలువిరుపు-కాకున్న నేడు మూడుయామములు కా
లముజరిగిన నాహారము బంపగైరి నాభజబలంబు మరచిరి నాచ
ర్యలు స్వప్నతుల్యములైనవి. నా కరుణాకటాక్ష వీక్షణములు

నాకొంప దోవ్విసవి. లేకున్న మీరల నందరి నొక్కమారు
క్కడించి చక్కగ మెక్కియుండనా- వారలప్రార్థన మంగీకరిం
చిన హేతువుచే దయాధర్మబిక్షమైనది నాకు యొడలు మండు
చున్నది. కోపాన్నిదహించుచున్నది తాపమాపుకొనలేకుంటిని ఇక.
సరిగెద ఒక్కమాగా యేకచక్రపురవాసులపీచమడచినాక్షుద్బా
ధదీర్చుకొనెద. ఓరోరి! నక్తంచరులారా! రండు దండువెడలుడు.
మీకు కడుపునిండ భోజనము గలుగజేసెద.

[తెరలో స్వామి! బండివచ్చుచున్నది కొలదిదూరములోనున్నది]

బకా—(పరికించి) బండెడన్నమునకన్న నేమియు గనబడుటలేదు. మను
జు డెచ్చటనుండెనో యదృశ్యుడుగనుండె ఎనుబోతులెట్లు పెం
డ్లిసడకలు నడచుచు వచ్చుచున్నవి నేనరిగి వానిని చిత్రోపధయొన
ర్చి బక్షించెద

[నిష్క్రమించును]

పక్కదం—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఎంతవేగముగా మాయధిపతి పరుగెత్తు
చున్నవాడు (జూచి) ఔరా! ఆగ్రహముచే నానరాధముని కొ
క్కపాదప్రహరణ మిచ్చెను చచ్చినాడు! సరున కింతకండకావ
మా! కనుతెరింగి మసలుకొనవలదా! తగరుపొగరు ధరాధరము
కడనా? వహ్వా! వహ్వా! బాగుగా జరిగినది (చూచి) అయ్యో
మాయధిపతి నెట్టుల సరుడు దాకవచ్చుచున్నవాడో! ఔరా! ఏ
మిరా ధైర్యము సమదోదకంబుల తీతువ పీల్చునద్యమించున
ట్లు నీవా! మాయధిపతిని బాలయించువాడవు

[తెరలో రక్కసులారా! సత్వర రండురండు! నాకుతోడుపడుడు]
ఓహూ! ఈతండెవ్వడో ఘోరనివలెదోచుచున్నవాడు మాయ
ధిపతిని ముప్పతిప్పల బెట్టుచుండె (పరికించి) అరుగో ఇరుపరు
బోరాడుచు నిటు వచ్చుచుండిరి అయ్యో! అయ్యో! మాలధిప
తి దివికేసినాడు మమ్ముల వీడినాడు మాకేదిదారి మమ్ములను వీ

దు జమునివీటికి నంపునేమోగదా! కటకటా! రక్కసులెట్లు పరు
గులెత్తుచుండిరి! ఏమి! ఈనరునిదోర్భలము

[తెరలో]

ఆ. వె. అభినోదగియున్న శ నవనిదాగినగాని
సభముదూరమున్న శ సమ్ముడింక
మిమ్మువెంబడించి శ మేదిసీతలమెల్ల
శాంతిగూర్చునింక శ సంహరింతు

ఓరోఁనిశాచరాధములారా! ఎచ్చట కేగెదరు నిలువుడు నిలువుడు
పూరిపోకు డిదియాశోర్యము మీయధిపతిని గనుబరుప దివికం
పెద రండు రండు!

వక్రీదం—అమ్మయ్యో! ఇడుగో ఇతడిట్లువచ్చుచున్నవాడు. నేనెందు
భోవుదు! నాకేదియు దారిదోరకుటలేదు. ఎటుబోయిన నయ
స్కాంత మినుము నాకర్పించుచున్నట్లెదడు నన్నాకర్పింపకమాన
డు. నాకు సమరమొసర్ప శక్తిచాలదె. ఏమిచేయుదు-అయ్యో!
తల్లికి నొక్కడనే కొమరుడనైనను, నాప్రాణమునాకెంతబెల్లమై
నను ఈతఁడు నన్ను విడచునా? శరణార్థిననియెద - రక్షింపుమని
యెద ఎటులైన నాతనిదయయే మహాప్రసాదము.

భీము—(ప్రవేశించి) ఓరోఁ! నిశాచరులారా! నిలువుడు! నిలువుడు
ఎందుబోయెదరు.

వక్రీ—అయ్యో! రణభీమా! యశోవిశాలనామా! శరణార్థిని రక్షించు
ము. తమబోటియుత్తమవీరులకు నాబోటిభీరవుల రక్షించుట
పరమధర్మము.

భీము—ఓయి! నక్కుచుండే! ఈదినమునగడియు మీయధిపతిగతిసర
మాంసభక్షణము సలుపక సద్వర్తనగ సంచరించెదనని శపథ
మొసర్చిన నిన్నుగాచెద.

వక్త్ర—అయ్యో! మీ పాదముల సాక్షి! మీ యాజ్ఞ చాటువాడనుగాను.
రక్షింపుడు.

భీము—రక్షించితిని బామ్మ (పరికించి చూచి) నిశాచరాధములారా! నిలు
వుడు! నిలువుడు. మీ పాదములపై యాశగలిగెనేని శరణార్థుల
మనుడు. లేకున్న మీ పాదములు మీకు దక్కవు.

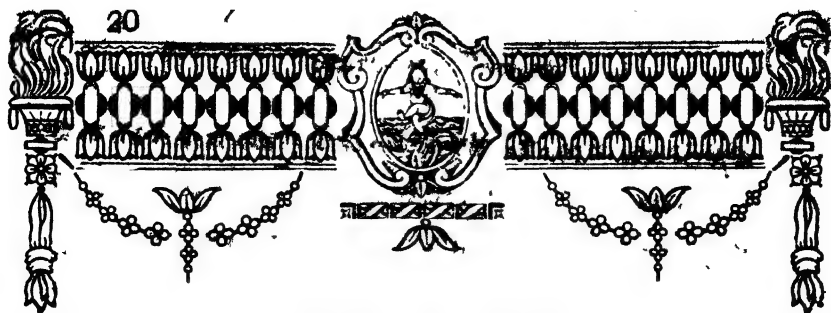
[నిష్క్రమించును]

వక్త్ర—అమ్మయ్యో! నా పాదములు కుదురుపడినవి. నేను బ్రతికితిని.
ఇంకెవ్వరు జచ్చిననా కేమి? ఈ గండము గడచినది. మఱలనాశ
ని కంటబడకుండ సరిగెద.

[నిష్క్రమించును]

ఇది పంచమాంకము

శ్రీదక్షిణా మూర్తయేనమః

పాం చా లీ ప రిణ య ము

పి. శాంకర్ ము.

౧ గము-పిప్పిగము.

[ప్ర]వేశము-వ్యాసుడు]

వ్యాస మ—

3వో. పు-సిజననం | పునరపిమరిణం
పునరపిజనో | జనకేనయనం
ఇహునసానే | పునరున్మితో
కృపయంపానే | పాహుముగోనే || భజ ||

తలచిచూడ సానాగనివృత్తికి భక్తిమార్గమే యత్కుత్తిమము
అట్టిభక్తిమార్గములేక మాయాప్రపంచమున నమ్మి అహంభావ
ము ననుసరించువారెందగుకలరు?

2. కష్టంకోహంకరలయ్యాశం
కామేజననీ! క్రోమే శాంతః
అప్రిపరిభానిశః విజంగనాని
స్వగ్రహాన్త్యాస్వప్నోచారి || భజనో ||

పాంచాలీ పరిణయము

ప్రతిజీవియు నాకంటె వేరుగానుండడు నీవెవడవు? నీకంటెవేరుగానుండడు నేనెవడను? మనమెచ్చటినుండి వచ్చితిమి? నాయొక్క తలిదండ్రులెవరు? ఈవిధమున విచారించిన స్వకీయమైన సుతాదుల నందరివిడచియుండిన స్వప్నమిందుగనిచి పద్మాముఖులోగల మిథ్యాజ్ఞానమువలెనే యుని తొలి తత్త్వజ్ఞానమొనరించుకొనవలయునుగదా! (తెరలోద్వసెఱలకించి) పాండవు! దేద్రుప్రదపురమున కరుగుచుండిరి- పాపము వీరినిజూచిన విచారమును సంతసమును గలుగుచున్నది. దుర్గోధన వాచితులని విచారమును శ్రీకృష్ణురక్షితులని సంతసమునగుదా! శేషటిదినంబున శ్రావణస్వయంవరముగదా! వీరి లాపుర మీరేయి యరుగునట్లొనగూర్చెద. తిప్పక వీరలకు శుభమగు వాగునకునుంచుదుర్రులు క్షేమాగమనంబు నిక్షింపిన వైద్యుల నను తితులు తిప్పక తలలువంచకమానవు. ధర్మమాచరుల నిశములజెట్టదో చువారికే యిడుములు ప్రాప్తించునను పలుకులు నిక్కమున టకు బాండవులే నిదర్శనులు. ఇక నేజాగుసేయక వారినిద్రుప్రదపురంబున కరుగుటకు బురికొల్పెద.

[నిష్క్రమించును]

(ఇది ముగింపు)

ప్రథమ రంగము

రంగము - అంతఃపురము

[ప్రవేశము-కావడి]

కావ—అహ! పాండునందనుల క్షేమవార్త లేమియు దెలియవలెద్యు.
వారలు లాక్షాగృహంబున దగ్ధమైయుండిరిని లోకప్రతీతిగలదు
గదా! విజయుని విభునిగాబడయ న దృపించిన నామనోభీష్మము
వృద్ధముగదా! నాతని పు నిర్భకముగదా! నాజీవితము నిష్ప్ర
యోజనముగదా! ఈస్వయంవరిము వృధాగదా! చేనేమిసేయు
దును? ఎవరత మొరిలిడుదును -

ఉ. పుట్టిననాటనుండి హరి ధ పుణ్యస్థ చిత్తమునగుదుగోరి వే
పుట్టల జెట్టుల కొలచి ధ పుణ్యజనంబుల సేవజేసి యీ
గట్టులచేసినట్టి నెడ ధ గ్రమ్మినభక్తిని బూజసేయ చే
కట్టినకంకణంబు వృధ ధ గాదనగానిన యెంచిచూడగన్.

ఉ. అల్లుల పిద్దలద్రోసము ధ నబ్బుల మొప్పుగ చేసినాను నా
సల్లిన బోరుజోడుకల ధ డాయన గొంగొచ్చినాను
వెల్లును, దోసిరాజునగ ధ వీక్షించు కమ్మగ మొప్పునట్టయా
ఫల్లున భగ్తి గాగడయ ధ భగ్తిముగల్గునొ క్కదొకదా!

గీ తానొకటి నెడదొంగి ధ పైవమొకటి
శుచునియె డాగోక్తయె ధ గలుగుచేము
పాండువృంసునియె కుని ధ వాంఛలిన
దాము! చేనేమిసేయుదు ధ నరగాయ!

ఉ. రేపెగదా! స్వయంవరము ధ భేదము కాపాటిజూడరాదు నా
ప్రాసనినామిన్ద్రున్ద్ర యా ధ వ్యాధి నెల్లప్పుడెల్లలుండెనో

నావతిగాంతునో? గననో? నావిధియెట్లునుండెనో
 'పాపపుదైవమా! యబల' న బొటులబెట్టగనీకు ధర్మమేగదా!
 సీ. అందు నాతిండితో న నయ్యర్జునునిదక్క
 ననన్యపుల గో న రననుచునేడు
 విందునా పేండపు న ల్విచ్చేసిరనుమాట
 చెవులకు బండువు న చెలగునేడు
 కందునా! ధన్వి ము న ఖేందుబింబంబు నీ
 కనులతో నుత్సా న హముననురేపు
 చెందునా? ఫల్గుణు న చెలియనయ్యెడు భాగ్య
 మిలనొనర్చిన నోము న ఫలితమొప్ప.
 గీ. మందునా? భువివరుని న మగువగాక
 మృందనా? కోర్కె వేరుగా న మాయచున్న
 తిందునా? తిండి భర్తను న జెందకుండ
 కుందనా? ధన్విగోరని న కూర్చవయసు
 [తెరలో అక్కా! ఎచ్చటనుంటివి! నీకొఱకై మహా
 రాజుగారు నన్నంపిరి]

ద్రావిడ—అయ్యో! నేనేమిసేయుదు? చెలివచ్చుచుండ నాతిండి నా
 కొఱకై వేచియుండెను. దైవమా! ఆతడన్యధాభావించి నాకొ
 ఱకు వర్తమానము బంపియుండినోపు.

భామ—(ప్రవేశించి) అక్కా! నీవిట నిక్కరణి దీనాననై యుండగ
 తంజేమి? లోన మహారాజుగారు నీకొఱకై పరితపించుచుండిరి
 సత్వరము

ద్రావిడ—సఖి దీనురాలకు దీనాననైముగాక—

భామ—ఓనాను! సఖి విచారించిన నేమిలాభము వైవక్యము నెరవే
 రదా?

శ్రీరామ—నెర వేరకుండిన నేమిచేయుదు.

భీమ—నెర వేరకుండునా? తప్పక నెర వేరును.

శ్రీరామ—ఎట్లు చెప్పగలవు?

భీమ—అన్యున కశక్యమైన మత్స్యయంత్రభేదనమున.

శ్రీరామ—ఈశ్వరాజ్ఞ ఎట్లున్నదో? ఎవరికి దెలియవశము.

భీమ—తెలియవలసినదిదివర కే దెలసెను- ఇక నాతనిరాకయే.

శ్రీరామ—వచ్చునా!

భీమ—రాకయుండునా!

శ్రీరామ—వచ్చిరనువార్త చెప్పినదా!

భీమ—రేపటికైన దెలియదా!

శ్రీరామ—సఖి నీకుదెలిసిన దెలిపి నామనోభాంతి యొనర్పరాదా

భీమ—అక్కా! నీకడనా నాదాపరికము- నాకు దెలిసిన దెలుపనా?—

అతనిభావమరని శ్రీకృష్ణుడు వచ్చియున్నవాడట అతనిసేవింప నం
దరు నరుగుచుండిరి

శ్రీరామ—అందులకా తండ్రిగారిఁజూచునము.

భీమ—అందులకే ఆమహానుభావుని పూజనల్ప నెంచి.

శ్రీరామ—ఆమహానుభావుని నిలకించితివా?

భీమ—ఆ! చూడకేమి?

శ్రీరామ—అతని వెంట నీపార్థు—

భీమ—అతని వెంట “నీ” వనుచున్న యాతడులేడు కాని, హలము మూ

పునబూని యుండిన నొక పాంథుడుమాత్రముండె

శ్రీరామ—సరి! మనమతని సేవింపనరుగుదమురమ్ము!

[ఇరువురునిష్క్రమింతురు]

ద్వితీయ రంగము

రంగము-సభాభవనము

[ప్రవేశము-దుర్యోధన, కర్ణ, శల్య, జరాసంధ, శిశుపాల

ముఖ్యధరాపతులును, శ్రీకృష్ణ బలగాములును,

ద్రౌపద్యాదులును, పాండవులును, దుష్

మడును, దుష్ప్రద్యుమ్నంశును,

శౌర్యునియు, ఉపనిష్ఠుడైరి]

దుష్ప్ర—(నిలువబడి) ఓనృపొత్తములారా! మదీయవిన్నప మాలింపుడు.

ఉ. అల్లద మత్స్యయంత్రము వి శ హాయసమందునుండె దాని నీ

విల్లున పంచబాణముల శ వీక్షణలక్ష్యముగ్గిందనుచి యే

మల్లుడు తెల్లజేయు నల శ మన్యునకిచ్చెద నాదుచెల్లె లీ

పుల్లనరోజనేత్రీ పర శ పూర్ణసుధాకరవక్తభార్యగాన్.

సాదరీ! భూపతిపుంగవుల నాయునికర భూసుగోర్తిముల నవ

లోకింపుము- వీరలలో నామత్స్యయంత్రము నేడెప్పిన

నియమములచొప్పున నేరికె శక్తమగుచో నాని వసునిగా

భావింపుము. ఈకుసుమమాల నానిసికంతమున వెయ్యము.

(కుసుమమాల శౌర్యుని కిచ్చును.) ఆతావు నీలచి చూతము

రమ్ము.

శౌర్య—చిత్తిము. (మాలగొనిన.) [ఇరువురు నిష్క్రమింతును]

దుర్యో—మిత్రమా! కర్ణా! లెమ్ము! లెమ్ము!

చ. అలవియె మీనయంత్ర శ మిల నన్యులు గొట్టగ నీవుదకి నా

పలుకుల నమ్మునుమ్ము నుద శ పారణనిర్జతయానమెచ్చి ని

న్వలచుట నిక్కవమ్ముజేయ శ వాంజమందిరనీడెసొమ్ము నీ

బలము నెరుంగ నె? ఇకను శ భంబొనగూడును సూతనందనా.

కన్య—మిత్రోత్తమా! యుష్మద్వచనములు నిక్కమైనను—

గీ. ఎంతవాడునైన నెనసి తనఘనత

చెప్పబోవుచుండు ఓటాప్పుగాదు?

మనలమిగుచువారు నీ మహినిలేరైనను

సభ పొగడ్తమనకు నీ సబబుగాదు.

(చిలునను—

చ. ఎరుగుదు పీఠునైన ననినే నీ పడగించగజాలింట్టి నా

యురుజవసత్వధైర్యములు నీ నూర్జితదేహ రమామావిభుతలన్

గరువముకాదు యంత్రీమనగా నీ నదియెంత? కడంగికొట్టి నా

పురుషతనంబుజూతు పీఠ నీ భూపుపొగడ్తకుకాదు నైపుణిన్ .

అనేకులు ధరావరేంమీలు వచ్చియుండ మనమరుగుట యుక్త

ముకాదు. ఇచటి కరుదంచినవారిలో నాయంత్రీమునుగొట్టి

కాన్యానుజీనిగొనగల్గిన వానిండ్లె? చూచుచుండుము.

దుగో!—మిత్రోత్తమా! నీవనినది నిజమే!

శ్రీకృ—(తనలో) బాగు! బాగు. మొనగాడుమని మిట్టిపడు నీకురు

సంతతికి నీస్వయంవరమున స్వగూఢాకపోదు? కట్టనకు తలవంపు

గాకపోదు? తక్కుంగలరాజులకు దలవంపులపోవు - ఈమత్స్య

యంత్రీము నాశ్శబ్దముడే గొట్టవలె. దీనివలన పాండవులు బ్రతి

కియుండిరినియు కొంపు లన్నియుపీరునియు - పాండుకుమారు

ల ధర్మవర్తనమును - వారిభుజబలశైర్యములును తప్పక వెల్లడి

యగును. మిదగ్గజునితో పాండవులైమివార్త. ఇటువ మనం

బుత్రిగించుచున్నది. కాని- ఏమికారణముననో సందియము

గుందుచున్నది. కొంతతడవున కేనియు పిమ్మైమివార్త దెలియక

పోవునా?

పాపచాలి పోణయము

బలరా—తమ్ముడా! శ్రీకృష్ణా! ఇందీమత్స్యయుంతము గొట్టశక్తుం డా
క్కడైన నుండెనా? అని తలచుచుంటి.

ఆ వె. అస్త్రవిద్యయందు శ సధిక కుశలుడన
జాలువాడు ధన్వి శ సందియంటె?
అట్టివాడు మనల శ నవసీస్త లివిడచి
దివికిజేసినాడు శ దీనునిగతి.

పాపము! ఆపాండవమధ్యమునుండిన నీయంత్రభేదనమనగానెంత?
కృష్ణు—అగ్గిజా! వారలవృత్తాంతము చెల్పెద- నాపంకనాజయద్రోణ
హద్రోధ సత్యప్రోతా చిత్రాంగద శుభాంగద భగీరథ భగదత్త
ముఖనానాదేశాధీశు లెట్టులాధనస్సుకడ నుూగుచుండిరో!

శిశు—(తనలో) ఏమి యాకస్యకామణి సౌందర్యము!

గీ. పడతిగాదిది బంగరు శ ప్రతిమగాని
ప్రతిమగాదిది మల్లెల శ బంతిగాని
బంతిగాదిది మేఘుడ శ ప్రభయెకాని
ప్రభయగాదిది చిత్తవి శ భీషముకాని

నీ. పట్నదంబులపల్లె శ సమితియా! కాదల

కాలనీరదముల శ చాటేమొ

పట్నదమిధునమా శ సరణిజూడగదాదు

వాటాయముగగండు శ మీలువేమొ?

పట్నదసంతతి శ సహజవైరియ కాదు

పనగలింగనతిల శ కుసుమేమొ

పట్నదగుణధృత శ శరునికరములెకా

వలవాడిగలిగిన శ ములుకులేమొ

గీ. నెరులు గన్గవనానంబు శ జుగుకుచూపు

లహహ! ఇన్నాతిగూడిన శ యతినిజన్మ

జన్మమనదగు! కాకున్న ఓ సార్థకంబె
ముక్కుబిగబట్టి జపియించు ఓ మునికినైన!

నాజన్మమే జన్మము.

చ. గురుతమమైన యంత్రమును ఓ గొట్టగజాలిన శక్తివంతుడీ
ధరణిగలండె నేనొకడ ఓ దక్క-తలంప మురారికినైన నని
ర్జరపతికైన శంకరుని ఓ శక్తికైనను శక్యమౌనె యీ
సరవరముఖ్యు లిచ్చటను ఓ నానినిగైకొన జోషుతాదుకో

ఈభాగ్యము నాకేదక్క-చూచుచుండెద

జరా—(తనలో) ఈనృపాలులందరు మిన్నకుండిరి ఆచోటనాతుంటరి న
గొల్ల యెదియొలినయప్పతో గుసగుసలాడుచున్నవాడు- చల్ల
కొరికువచ్చి ముంతదాచినట్లు నేనిట్లూరకొనటయేల? నేనరిగి
యాయంత్రము భేదిచి లోలాక్షి గైకొనెద

దుర్యో—మిత్రమా! జూహుధు విరుగుచున్నాడు- మనమచ్చటి క
రుగుదమురమ్ము

కర్ణ—జౌనచ్చటికేగుదము [నిష్క్రమింపుచు]

కృష్ణ—(తనలో) ఈశిశువాలు డెందులకొ యిచ్చట నిక్షిగించుచున్న
వాడు కొంచెమాత్రమి యిక్కొన్నెద (ప్రకాశముగా) బావా! శిశు
వాలా! నీశక్తి నేనెరుగుదు, నీవె ఈయంత్రము గొట్టగల సమ.
మండవు ఏల నిష్క్రమించిచుచుంటిని!

శిశు—నీవనవసరప్రసంగమొచ్చినప్పుడు నీకుండపకుము-నీచేచటకెద్దవాడ
వుకావు- నీవీశక్తి యెదియులేదు నాశక్తి నొకుచులియును. నే
లిసి యు జిన నీవట్లు మాటలాడుదువా? అయిన నీశక్తికి మ
త్స్యయంత్రభేదము కలూరిమాట కనకనే యిట్లు సిగ్గుమాలి
మాటచుచుంటి.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) బావా! నీయొక్కవిజయము గనవచ్చితిగాని నా
యొక్కశిక్షి గనబరుపరాలేదు.

శిశు—చాలు! చాలు! సిగ్గువదలియిట్లు మాటరాడ నీనోరెట్టులాడె?
నీకుశక్తియుండినకదా మత్స్యయంత్రభేదనము.

కృష్ణు—బావా! నీకంతకోపమేల? నాశక్తి నీవే యరుంగుదువు

శిశు—నీశక్తి యెరుగకయేమి? ఆహా! అటచేతియాభరణమున కడ్డము
కావలెనా?

గీ. మిసిమిముద్దల హరించి ॥ మింగుటూకటి

గొల్లబొట్టల బలిమిని ॥ గూడుటూకటి

వరుసవావుల నెరుగక ॥ వరులుటూకటి

పోల్చి నీశిక్షి మించెడు ॥ పోడగలడె

కృష్ణు—అగునగున; నాశక్తి బాగుగా నెరుగుదువు- నీకింతకోపమేల

శిశు—నీకుమాత్ర మంతకోపమేల! ఉన్నసంగతుల జెప్పితిని

కృష్ణు—ఉన్నటి కొన్నటిమామ్రామే నీవెరుంగుదువుకానియన్ని నెరుంగలేవు

శిశు—అన్నియు నెరుంగుదు కొన్నిసంగతులేల? తెల్లపట్టిపట్టు మేనమా
మకెరుకయా?

కృష్ణు—నీశుభమును గోరి పలుక నీవట్టులుడుకుటయేల!

శిశు—ఉడుకులులేవు, అశక్తి దృఢస్వాము

కృష్ణు—ఎవరికి?

శిశు—ఇంకెవరికి? నీకు

కృష్ణు—ఎందుకే కు?

శిశు—యంత్రభేదనమొనర్చి యబలగొన్ననైతిమి కాదుగదాయని

కృష్ణు—నీవిజయమని నమ్మియున్న నాకాదుర్లసత్వమేల?

శిశు—ఎందులకా!

గీ. ఈలుతె నాకిత్తునన్నట్టి శ చెలువ నీకు!

చెల్లెలెనను గొననీకు శ చెల్లినట్టు

లిచట హరియింప జిక్కని శ హేతువునను

శిక్షిద్దున్నస్వమె కా కశ శక్తికలదె!

కృష్ణు—నాతో వినోదమునకై మాటలాడిన నీకింత కోపమెందులకు ?

నీతో మాటలాడనలే.

శిశు—నాతో మాటలాడవలసినదిగా నేగితిమా! లేదు.

[తెఱలో]

గీ యుగళమీనము గొట్టగ శ నలవిగాక

నల జగాసంధకన్దాదు శ లరుగుచుండి

లేరె యాయంత్రమునుగొట్టు శ శూరవరులు

కువలయాభీశ! శూరులు శ గొడ్డువడిరె!

శిశు—ఇంతలోనే యెంతలోకములు గొడ్డువడెనా! నేను వచ్చుచుంటి.

[లరుగును]

శాప—(ప్రవేశించి నలతో) ఆహ! ఇంతటికైర విజయుండురాడయ్యె

గా! ఏమినాపాపము - ఏమినానోచిన నోముఁగలము - ఏలనా

జన్మము- ఇంకేల నాబలితుఁడు?

గీ. వచ్చిన నగుండు నేడైన శ వచ్చునచుచు

నానెగుటిలి కటకటా! శ యట్టియాశ

నీరథిమునై నాకెద్ది శ దారియిగ

భానధవనాశ! శ్రేష్ఠ శ పార్శ్వతీశ!

అయ్యో! నేనేమిసెయుదు. (విచారించుచుండును)

[తెరలో]

ఆహ! ఇంతిద క డెక్కందున రాజకుమారిశీరులు వచ్చిరి

కాని యొక్కదైన నీవిల్లెక్కువట్టు దిట్టడు గనుపడయ్యె - ఆహా!

శిశుపాలా! నీప్రియత్నమును వ్యర్థమయ్యెనా!

దుష్ట—(ప్రవేశించి ప్రకాశముగా) ఓశూరాగ్రేసరులారా! సత్వరరండు
మీనయంత్రము భేదింపుడు.

నాగం—(ప్రవేశించి) ఓరేయి! సుబ్బావధాని! వెంకావధాని! తాతంబా
ట్లు! తప్పకొనుడు. పరశురాముడంతటివాడు మనబ్రాహ్మణ కుల
ముద్ధరింపజేటికి యవతరించిన పురుషుని గనుగొంటిమి ఈతడు
తప్పక నీయంత్రము గొట్టగలడు.

అర్జను—(మత్స్యయంత్రము గొట్టినరుగుచు తనలో) ఓశ్రీకృష్ణపరమా
త్మా! యుష్మత్పదరాజేవమాలకు నమస్కారము.

[నిష్క్రమించును]

[పాండవులలో తక్కుంగలవారు నాతనివెంట నరుగుదురు]

లంబో—(ప్రవేశించి) నాగంబొట్టు! నాగంబొట్టు! మాట మాట-
మనవాడెచ్చట! ఎచ్చట! ఓసీ! వెంకావధాని! నార్యూరీచెంబు
దర్భాసన, చిత్రాసనము లిటుదెమ్ము. నాగంబొట్టు! నాగంబొ
ట్టు! మనవాడేడి?

నాగం—మనవాడెవరురా!

లంబో—ఇదిగో! ఇదిగో! త్వరగా! త్వరగా! చెప్ప మాయంత్రమును
గొట్టనేగినవాడు మనవాడేరా!

నాగం—పప్పునాశించు బోడిబాపలలో నెట్టిఫీరును పుట్టినవాడో!

లంబో—అటువెడలి చూతిము రమ్ము రమ్ము.

నాగం—అట్లరుగుదము రమ్ము.

[ఇరువురు నిష్క్రమించును]

కృష్ణ—ఏమి? ఈ బాపలవాడావిడి అన్నా! ఈ భూసురోత్తమునిజూచితివా!

బల—తమ్ముడా! ఆతనిముఖమున రాజచిహ్నములు గానిపించుచున్నవి

[తెరలో- బ్రాహ్మణవిజయము-బ్రాహ్మణవిజయము.

కరతాశధ్వనులు వినబడును.]

బల—తమ్ముడా! ఎంత్రిచిత్ర) మాభూసురకిశోరు డాయంత్ర)మీనమును
భేదించినాడుగదా!

[తెరలో]

ఓధరణీశ్వరపుంగవులారా! రండు! రండు! దండువెడలుడు.

గీ. మనలనందర రప్పించి శ మనుజునిభుడు.

కూతు భూసురునకునీయ శ కౌతుకమున

నండినట్టుల వింటిని శ దండువెడలి

వానిదిండిగ మడప దీ శ వలయురండు

కృష్ణ—అన్నా! ఇందు విచిత్ర)మేమున్నది?

గీ. పటుటిమిరపట్టల శ మెడబాపశక్తి

తరంకినిగాక మిగుగు శ పురువునశమె?

యంత్ర)మీనము గొట్టగ శ నర్జనునకు

దక్క నన్యులు భేదింప శ తర మెచూడ

బల—సాదరా! నీవచనంబునగల యర్థము విచిత్ర)ము భూసురుండు మీ

నయంత్ర)ము గొట్టిన నర్జనునకుగాని యన్యుల దళముగాదంటి

అది నిక్కము లక్కయింట వారలు గతాసుతైరని అదివలకే

వినియుంటిమి? నాకు నిది బాగుగా చెల్పుము

కృష్ణ—అగ్గిజ! నాపలుకుల నిగూఢమైనయర్థ)మేమిగలదు?

[తెరలో]

ఓహూ భూసురోత్తనూ ఈసృష్టందనలనండి ననురక్షింపు

ము! రక్షింపుము!

కృష్ణ—అన్నా! నీకు పాండునందనులవార్త దెల్పెద . నటురమ్ము శిశుపా:

లకర్ణదుర్యోధనాదులు దుగ్రిపడునిపై దాడిచనిరి

బల—తమ్ముడా! వారెన్నడును దుండిగముల సల్పువారలె అయ్యదిపాం

డునందనులు సజీవులనిన పలుకులవలన దెలియుచున్నది ఏమీ! నే

డెంతసుదినము

కృష్ణ—(రహస్యంబున) అల్లదె వారలగనము పోరెంతఘోరముగా జ

రుగుచున్నదో చూచితివా?

సీ. పెనువిల్లుచేదాల్చి ధ పెనగి శత్రులని

తరుము వాడేసుమ్ము ధ హరిసుతుండు

వానిదాపున బెను ధ మాను చేదాల్చి

వరలువాడేసుమ్ము ధ వాయుసుతుడు

నరుండు యంత్రముగొట్టు ధ తరి నరిగిన యట్టి

గౌరవర్ణుడెనుమ్ము ధ కాలసుతుడు

అన్నయేగిన వెంట ధ నరిన యిరువురు

కంగువులేసుమ్ము ధ కవలులెన్న

గీ. లక్కయింటను బ్రతికిరి ధ నిక్కునంబు

దానినంతయు దెల్పెద ధ ధర్మరతుల

కేడనై ననుగల్గునే ధ కీడుచూడ

.. రమ్యగుణగణగేయ యో ధ రౌహిణేయ

బల—అహా! ఏమి! మనభాగ్యము మేనత్తకొమరులగనగొంటిమి తమ్ము

డా వారలదంకేడుదము. రమ్ము

కృష్ణ—అన్నా! వారలతో నిటప్రసంగింపెరాదు సమయముదెల్పెద

రమ్ము

[ఇరువురుసిష్క్రమింతురు]

తృ తీ య ర ం గ ము

రంగము - గృహము

(ప్రవేశము - కుంతి)

కుంతి—(తనలో) కుమారులింకను రూరైరి.

సీ. ఉత్సవంబునుజూడ శ నోత్సకువైచని

ఇంతదస్కను రారు శ హేతువేమొ

కారవుల్కోర్కులై శ కౌర్యంబుతో బట్టి

చంపిరో కటకటా! జూడలేదు

కడుబొద్దుమించెనా శ కొడుకుల గననైతి

నెట్టులదాళుదు శ నీక్షణంబు

పుతులిరక్షించు శ బున్యాత్ములొకరైన

గొంతుందరే? నాదు శ కర్మయెటులుండె.

ఆ. వె. లుండెనొకడ! చింత శ గండుమీనుచునూ

వేగఁగావరెనన. శ వేల్పులారా!

సూర్యచంద్రులార శ సుజనసంఘములార!

సుశులఁజూపరారె శ సుమతులార!

అయ్యో! నేనేమిసేయుదు. నాకుమారులెన్నడు నింతితడ వోన
ర్చియుండలేదు. ఏదియో విపత్తముగల్గియుండవలయును. వామ
నయన మదురుచున్నది. అయ్యది శుభశూచకమని పెద్దలనె
దరు. ఆశుభశూచక మెద్దియో ప్రత్యక్షప్రమాణగాఁ గన్పట్టు
చున్నది.

ఆ. వె. సుశులులిచ్చమెత్తు శ మోతుకులొకోబొట్ట

నించుకొనుచు సంచ శ రించుచుంట

శుభమురీతిగాక ఓ శుభమువేరుండునే

భాగ్యహీనురాల ఓ బ్రతికియుంట.

కష్టములు కలకాలముండవని పెద్దలనెదరు. అట్టిది మాకు
గలుగునా?

ఉ. ఉడుగనినైభవంబున శు ఓ భోన్నతి రాజ్యమునేలజాలు నా
కొడుకులు బిచ్చమెత్తుచును ఓ గుమ్మరుచుండిరి ధర్మబద్ధులై
సడలనికష్టముల్లుడిచి ఓ సంతత మీగతినుండ భద్రమే
గడియకునైన వచ్చునె? సు ఓ ఖంబోచగూడునె? చింతదీరునే!

[పాండవులు ప్రవేశింతురు]

పాండ—తల్లీ! నమస్కారములు.

కుంతి—(సంతసముతో) కుమారులారా! ఆచందార్కము సద్యశోఽభా
సులైనై వర్ధిల్లుడు. మీరింతదనుక రాకుండుట నామనంబు
దుఃఖిసాగరమున మునుగుచున్నయది నేతోత్సవముగ మిమ్ము
లఁ జూడగలగితి.

అర్జ—తల్లీ! నీకు విచారమేల?

ఆ. వె. ధర్మవర్తనమున ఓ దనరు మమ్ముల గాసి

వెట్టజూచునేడు ఓ వెట్టియున్న

కాలువీడువారి ఓ గనిజేయకుందుమే

నీదుదీవనమ్ము ఓ నిష్ఫలంజె?

భీము—అన్యూ! తమ్ముడు నడిపిన సుడువులు నిక్కము ధర్మవర్తనం
డైన ధర్మసూతి సోదరులకెయ్యడ షజయంబుగాకుండు. నీకట్టి
విచారము వలదు. శుభమొనకూడె.

గీ. అస్త్రకౌశలమున జగ ఓ మగ్నభ్రతంబు

నొంద పరులెదలందున ఓ గుండుచుండ

ఫలము నొక్కటి దచ్చె ॥ పల్లఁగుండు
తల్లి! నీదీవన తలంప ॥ తధ్యమయ్యె.

కుంతి—(నంజోషమునో) మదీయతపశఫలజనితులాగా! ఫల్గుండు
దెచ్చిన ఫలము మీరేవురు సనభవింప నుపయోగించుకొనుడు.
(నలుతట్టుల బరికించి) నాయనా! ధర్మరాజా! తట్టితాంతురసం
కాశధగద్ధగాయమానయగుచు నా మోలనిలిచియున్న యన్నల
మిన్న యెవ్వరిచ్చిది? ఇటుకు రాగతంబేమి?

ధర్మ—జననీ! ఫల్గుండుదెచ్చిన ఫలమాయన్నలమిన్ను నే. ఆపె దృపద
మహాకాంతునినుత. ఈపెపరిణయార్థమై శగువరునవ్వేషించుట
కు దగినయపాయ మొకమశ్వయంత్రమును దృపదుండుకల్పించి
యేతద్వంత్రము గగనతలంబున గొల్లజేసి యేవీరుండు పంచశం
బుల వీక్షణలక్ష్యము గొగ్గదగల దర్శనముననొంది యంత్రముభే
దించునో నాఘననకు దనసుత నిచ్చెదనని స్వయంవరంబు జా
టింప దుగోధన, దుశ్శాసన, శకుని, కర్ణ, జరాసంభ వైద్యాదు
లు ధరావరు లరుచెంచి యంత్రభేదనము దుస్సాధ్యమగుటచే
నిష్ఫలతనొంది వగచుచున్న మనఫల్గుండు సునాయాసంబున
నాయంత్రభేదనంబొనరించి దృపదుని నెదోగనరచ్చిన కర్ణ, జరా
సంభ, వైద్యాదు, నాలంబున బొరదోలి జెచ్చినఫలమే యా
పూజాడి దీనినెరుగక ముమ్మునందరి సమముగా బంచుకొనడని
నూటలాడితివిగదా! అది యెంతయుధర్మము?

కుంతి—ధర్మగండనా! నేసెంతపొరబడితిని? ఫలంబనిన నీదియోయని
మీరేపురసభ విందుడని యంటి. నాన చుప్తు లనృతములగునా?
(ఆలోచించి) అట్లునా! నీచేతలయందుండిన నాకన్నెనీ వీతి
హేమాత్రిన్యాధ్యమున ప్రాణిగిహణమొనర్చుము

సహ—సాదీరులారా ! జటాజనచరధారియై యొకమహర్షిసత్తముఁ
డీమోల చనుదెంచుచుండె.

ధర్మ—(పరికించి) ఆమహనీయుఁడు వేదవ్యాసుఁడై యుండవలయు.

అర్జ—(పరికించి) నాకు నట్లులే దోచుచున్నయది.

భీము—అట్లులైన మౌతవాక్కులగల ధర్మము నిశ్శందేహముకాగలదు.

కుంతి—కుమారులారా! ఋషిసత్తముడిట కరుదెంచుచుండె. నేనామ
రుగుతావున కరిగెద. ధర్మాధర్మముల బొగుగా నమ్మునినడిగి
తెలసికొను టుచితము. [నిష్క్రమి చును]

[వ్యాసుఁడు ప్రవేశము]

అందరు—మునివర్యా! వందనములు.

వ్యాసు—సాండునందనలారా! కల్యాణప్రాప్తిరస్తు.

అర్జ—మునిచంద్రా! యష్మదాగమనఁ బ్రసన్నదీపసంకొఞ్చగాఢాభీమిరిము
నకు సూర్యోదయనిభంబయ్యె. మేమందరిము ధన్యుము.

వ్యాసు—విజయా! నీవిజయంబువిని సంతోషకలితమాననుఁడై నైతి
నీకుగల సంకోచ మెదికలదు?

అర్జ—నేనొకఫలము దెచ్చితినిని వృకోదరుండు జననికెరిగింప నాసాధ్య
మిలేవురు ననుభవించుడనియె. వృత్తాంతబంతయు నెఱిగి
వీతిహూతునిసాక్షిగా నన్నాసాంచాలి వివాహమాడవల
సినదిగా మాతెజెప్పియుండె. అది యెట్లుననుభవించును. అగ్ర
జలిర్వురుండ నేనెప్పుధి పరిణయమాడట ధర్మమొప్పునే!

వ్యాసు—ఫల్గువా! నీవిందుకై యోచించు టుచితకాదు

గీ. తలప నీతల్లివాక్కుల ? ధర్మమగునె?

చంద్రసూర్యులుగతిదప్పి ? నందంప

నున్న జుక్కలు తుగ్గిగా ? నన్నగాని

సంతతామర సన్నత ? స్వాధిగాని.

మీరేవురు బరిణయమాడుటయే యుక్తము.

నకులుడు—(తనలో) ఈఋషిసత్తముని వాక్కు లద్భుతముగానున్నవి.

[తెరలో]

కుమారులారా! ఋషిసత్తముని యనమతి యవ్యక్త్య మాచరిం
పవలయు

భీము—(తనలో) తల్లిగారియనుమతి నీఋషిసత్తము డంగీకరించె యని
యెట్లుల ధర్మమగును? ఏవుర కొకసతియా?

[తెరలో]

గీ. సగమదేనుపాలిటి ౧ బాంధవుండు

కనక దేవకీర్థము ౧ యాఋ

నమజనంతటి మదనిన ౧ దగిల్చె

కృష్ణుగిరిమి భవతాప ౧ శ్రీకృష్ణదేర!

ఓహూ! మనభాగ్య మేమనవచ్చు అన్తిత్యాపరాయునిండై
న నారాయణవతారుడే శ్రీకృష్ణుడే. అవ్వలనున్న హలాయుధ
ధారి యాతనియగ్గొజుడు బలరాముడు

ధర్మ—సోదరులారా! ఆకల్కుల వింటిరా! మనమఱది శ్రీకృష్ణుడు వ
చ్చుచున్నావాడట

భీమ, అర్జున, నకుల, సహ—ఏమి! మనభాగము స్వయంవరమున
జాడనచ్చి ముజాడగొనుగొని యాపరాశ్రమిడగ్గొజనపీఠు
డై యిటు కరుడెంచుచుండనోవు

అర్జును—భగవానుడగు శ్రీకృష్ణుని దర్శింప నెదురేగుదము రిండు

నిందరు—(ఎదుగునడతురు)

సహ—

గీ. గొప్పపంచెలు శిరియు ౧ బాంధవుల్లి

ఆది హో ఛాయతో ౧ నవసుగిం

మనలగాంచగ నిదె వచ్చె శ మాన్యచరితు

డమరవినుతుఁ శ్రీకృష్ణుఁ శ డన్నలార

[బలరామశ్రీకృష్ణులు పోవేళింతురు]

కృష్ణ—మునిసత్తిమా! వందనములు ధర్మనందనా! నమస్కారములు

వ్యాసు—కల్యాణప్రాప్తిరస్తు

ధర్మ—శ్రీకృష్ణుని గొగలించుకొని ఓయదువంశరత్నాకరరాకాసుధాక

రా! భద్రప్రాప్తిరస్తు మీరాక మా కమందముదంబోనగూర్చె

భీమ, అర్జున, సకుల, సహ—మేనమఱుదులారా! వందనములు.

బల, శ్రీకృ—శీఘ్రమే వివాహప్రాప్తిరస్తు

శ్రీకృ—మునివర్యా! తాపనులు నిరాటంకంబుగ యజ్ఞయాగంబులు

సల్పుచుంటిరగదా!

వ్యాసు—మహానుభావా! యుష్మత్కరుణాకటా క్షిమున మునలు యజ్ఞ

యాగంబుల నిర్వహించుటగాఁ గోరినచుండి

బల—అటులైన లోకంబునికి కైకొందున వాసుదనులారా!

స్వాతివర్షమున కెదురుచూచు ముక్తిపుచ్చిప్పలభంకి మానేత్రం

బులింతవఱకు మిమ్ములజూడ నుత్సాహమునొందినఁటి. కనలా

మిమ్ముల గొరిమి.

శ్రీకృ—మునిసత్తిమా! కౌరవు లిహంశునందనుల నెన్నియిక్కట్లుల

నలయింపనెంచి.

వ్యాసు—మహాశయా! కౌరవుల గిప్టముల కెట్టచె చి సంతనే ధర్మవర్త

నులకు గీడువాటిల్లునా! అయ్యది సర్వజ్ఞుని సకేయముకి.

బల—పాంశునందనలారా! స్వయం వరమున మిమ్ముల గుర్తించి యానీ

తివచ్చిమి

ఆ. వె. సత్సంగస్మరణము శ స్మరణిహతులు

ముక్తగంబులేలు శ భూ బలులు

పాగసుకుమరులారా! పరికింపగల్గితి

విప్రీయాపులగుచు! వెలయుమిమ్ము

అట్లునా! నీవిజయంబుగని మిగుల సంతసమొందితి కష్టములు కల
కాలముండునా?

కృష్ణ—అగ్గిజా! కారవైతవాప్తిశలభంబులగతి మృగక నా కైతము
చెలకొని యాభాధినుండి తప్పించుకొని యాగతి బడసవేషధా
రులైయరేకయిక్కట్టుల గుహచుచుండిరి సుఖమొనగూడినపిదప
నాకష్టములు కలలీతిగా కుండునా

భీము—బావా! బలగామా! విప్రీయాసహచారగుండుగు మమ్ము స్వయం
వరంబుల చెట్టులగుర్తింపగల్గిరి.

శ్రీకృ—భీమసేనా!

గీ జులదగి మి సూగునిగప్ప! జగము నెలుగు

బాసి గాఢతిమిరముతో! వరనినగునె

విప్రీయాముతో మీని! వెండుచున్న

తేజమున గప్పగలక వి! భాజివర్స!

బల—అయ్యది నిక్కము విప్రీవేషముల వేసినాతిమాత్రిమున క్షత్రి
యతేజమడగునా?

వ్యాసు—మహాపుంసకు మనపాజుట్టికడ నుమాజకాపి గాయునా?

[హెలో]

మే ముమాంధిహృదిము! మృతకని వాఁఁగానికుంజము శలించినది

బాసలవేషధారి సుచకమాపాండవసంచకమని యిపుడు వీరలు

మాటలాడు పలుకులవలనచెలియవచ్చినది భీ! సేనకులాగా!

రంకు. మదీయజనకున కీసంగతి వెలిగించి పరిణయమునకు

వీరిని దోడ్కొనిపోవుదము

వ్యాసు—ఓహూ! పాండునందర లాగా! మిమ్ముల బాడబులనినమ్మిన

ద్రుపదపుత్రుడు గుర్రెటిగి తనతండ్రిని దోడ్కొనివచ్చి వివాహమునకు మిమ్ముల దోడ్కొనిపోవు.

శ్రీకృ—ధర్మరాజా! భీమార్జుననకులనహదేవులారా! మేనత్తయగు కుంతిని దర్శింపనేగెద-మీరునురండు.

పాండవు—చిత్తము.

వ్యాసు—బలరామకృష్ణులారా! పాండునందనులారా! నేనా ద్రుపదపురంబునకరిగి మీజనని వాక్యములు నచలు వాటిలోముచ్చటిగించి యాసాధ్యవచనకృమము నెరవేర్చి ధర్మశాస్త్రము జూపి చెప్పెద.

ధర్మ—చిత్తము. [అందరు నిష్క్రమింతులు]

చతుర్థ రంగము

ప్రదేశము-పులిధి.

[ప్రవేశము - నాగంబొట్టు]

నాగం—(తనలో) దృపదుని యదృష్ట మేమనవచ్చు? అత్తాత్మహంబున బొండ్లవులు మృతినొందిరచి వాస్తవ్యుని సంతానమున గోలుగోలున నేడ్చిన ప్రజలపుణ్య మేమనవచ్చు? పాంచాలినోము ఫలమెంతయనవచ్చు- కాకున్న సకలస్వాగతులను మేము- సదా ధారులు- సురుసంతోషింపంచారులు- పాండుపుత్రులందఱు సజీవులైయుండిరన నామనగు చుదొడ్డిదయమున గల సకలసంతోషమున నాపొంగుచున్నయది. ద్రుపదమహారాజెంతటి యోచనమొనరించె- వాడనమధ్యమునకీయనెంచిన తనసుతికు బొండ్లవులు మృతినొందిరచి విధానవార్త విని మనములనమ్మక భన్వికిదక్క సన్యలకశక్యమగు మన్వీయశ్శోధనమున గల్గించి కృతార్థుడయ్యె. ఏమినామందబుద్ధి వస్తువుకును బాపలయగట

బాహుబలసంపన్నుడు, నస్త్రకోవిదుడు నుదయించెనని సంతసించి భూసుగనంశమునకు వన్నెదెచ్చిన పరశురాముని యనంతరమున నితఁడే క్లుప్తమిచ్చె. గాకున్న మోక్షస్వయంత్రీభేదన మలవియగు ను యనుకొంటి. ఆతఁడే అర్జునుఁడు. ఆహా! ఆతని యస్త్రకౌశలము? ఏమిశక్తి? ఏమితేజము? పలుమఱిట్లువిని తింజిన దృష్టదోషము ఏభవించునేమోయని శంకించుచుంటిని గాని లేకున్న నాతని గొనియాడ వేనోష్ణగ్ధియైన యాదిశేషునైన తరము కాదు.

[తెరలోమంగళస్వరమువినబడును]

ఓహోహా! పెండ్లినానలు వచ్చుచున్ననాన నేనిక కామూపన మొనరింపకస్వల్పాభిముఖతైచయిచ్చి చెవి పరిణయమిన్న బాపలకు బంటకస్కముకదా! అసలు మావులు కాపులడుగింటి యగట్టి మాపులు కాపులేవుమీ రెనన్నట్లు నరక్షిరకుక్షులైవర్తించుమిథ్యాకోపములుభంగించు బిరుదములగు వారలబూనించు మూఢులీకా అమున పోయిదా నాకేమిగొదవ చిన్ననాటనుండియుఁ జదివిన నాచురువు నేనుపెండ్లియిచ్చి తగుబాహుమతులు బడసెద

[నిష్క్రమించుచు]

[ఇగిరిష్కంధము]

మొదటి మంగళము

రెండవ ముద్రానామా వేదిక

[అనన్తరై పాండవులు, పాంచాలి, సుగంధ, శ్రీకృష్ణ]

అంగమ, వ్యాసులు,]

దుగ్ధి—మునిచిందా! శ్రీకృష్ణభగవాండు! మీయందరియనుగ్రహమున బరిణయము నాకోరిక కన గుర్యమున నెరవేరది అమ్మా! పాంచాలి! కృష్ణకు నమస్కరింపుము

పాంచాలి, పాండవులు—(వ్యాసాధి, పెద్దలకు నమస్కరింతురు)

వ్యాసు—అయురారోగ్యైశ్వర్యప్రాప్తిరస్తు దుష్పదమహారాజునకు నమస్కరింపుడు

[పాండవులు, పాంచాలియు దుష్పదమహారాజునకు మొక్కుడురు]

దుష్ప—శ్రీఘ్రమే ధనకనకవస్తువాహనా వ్యైశ్వర్యాయురారోగ్యప్రాప్తిరస్తు అమ్మా! పాంచాలి

ఆ. వె. పాండునందనులను ఓ పతులుగా బరసితి

వమ్మా నీదుభాగ్య ఓ మదియెసుమ్ము

ఇమ్మునీశ్వరు డిట ఓ నెలమి జెప్పినాతి

బతుల బూజనల్లు ఓ మతిముదమున

పాండునందనులారా! నాపుణ్యంబున మీరు నాకుజామాన్యమై వర్తిల్లితిరి నాజన్మము సాధకమయ్యె పరాత్పరుడుగు శ్రీకృష్ణుడు మీమూలమున బాంధవుండయ్యె ఇదియంతయు నాయదృష్టము

శ్రీకృష్ణు—

ఆ. వె. పాండుసుతులు సాధ్వీ ఓ పాంచాలితోనూడి

యమితకీర్తిగాంచి ఓ యలరుగాత!

హితులుబుధులుబుడ ఓ తితులుపాగడగ నా

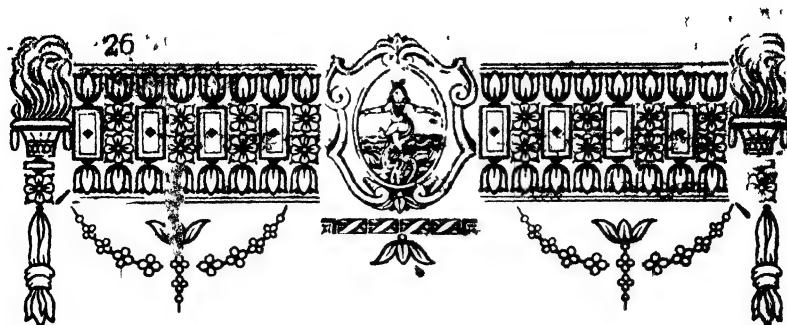
చంద్రితాకముగ ఓ సంతతంబు

వ్యాసు—తథాస్తు

[మంగళమునాగతి]

మా ప ము

శ్రీదక్షిణామూర్తియేనమః

పాం చాలీపరిణయము

అనుబంధము.

—*—

ప్రారంభము.

జంక్షూటి - చతురశ్రగతి.

శ్రీ- వ- గా! బోధివగా! సుధీవరా!

దేవదేవరా! దిక్కుసీనగా! ||శ్రీ||

నావరిజగిమి - సంచయవాసా

పావనామా - భక్తిసంతానా ||శ్రీ||

మిగిలిన పాలులు.

గానము - ఏకతాళము.

ఓపరింధామా! - ఓసురసుతనామా!

కాపాడగరచ్చా! - కౌంతేయుల వినుమా ||శ్రీ||

పాపమనక నీలాక్షా - భవనంబుల వారల జగవ

పాపి సుయోధను - భావము; ఎటుగాచెదవోయని

నాపరితా - పము వినుత

సచ్చరితా - భూనేతా ॥ట॥

ధృతి రాష్ట్రము

హిం॥ తోడి - ఏకతాలము

సుగుణగేయులారా! | సూన్యతధర్మవృత్తులారా!

అగణితసచ్చరితులారా! - అవనినన్నవీడితిరా!

వగబూనినట్లుమిత్తి -భవ్యలగుమిముమింగెన?

రగిలెదీపమునామదిలో - వగబాండుపుత్తులారా!

హిండింబుడు

ఇంగ్లీసునోటు - ఏకతాలము

(హిలాస్)

భుజబలమునుగాంచు మీ

పోగాటమందు నిస్

నిజముగ నేనొంచెదన్ | నిను దృటిలోఁ దృంచెదన్

అజ రుద్రులొడ్డుపడిన | ననిసీపుండపు నీచుడ!

భీము—అనిలో నిను గడతేర్చెద | చక్రలలోకములకు సుఖముగూర్చెద

కననాకోపముదీరన్ | మునిజనములచింతలారా

• అనుమానమేల? ? నంతకనగూళి

అంతకునిపోలి | కంపెదరాగా!

హిండిం—చులకనపలుకులు | పలుకకుపోరా!

భీము—నిలునిలు కలనున | నిను గడదేర్చెద

హిండిం—జాలమేలరా? సమము జేయగ

భీము—ఫాలుమాలిలుటు | పలుకకపోరా

హిడిం—మనలేవటరా?

భీము—కన గొన మేరార?

హి డి గ ని.

బేస్ - ఏకతాము

బేరా! యోమారా! - అబలవేచెదవేరా!

కూరాత్తుడవీవారా - సారసాంబకా తగదు తగరా || రా||

నీరజచేతుడు నిన్ననంగునిక - మీ చేసిగతి మరచితివో

మేమిక్కె నీపోగరడంచెన - సారయశోలు డిభీమునిగూడి.

మోహము - రూపము

(ప్లాట్)

ధర్మ—ఎంతచింతి సూయోధను - డెంచెమనల బాధించ||

వీంతకదా - పంతముదా - బ్రేంతయుదా - నుంచెకదా||

భీము—తెలసెనా యిప్పుడైన - కారపు లొనరించుక్క||

ఖలులనగా - కొప్పువుగా - కిటికిగా - ఇటుకాగు || కె||

ప్రజలు.

హి. ముఖా - ఏకతాము.

పాగపపుశ్రిలాగా! - భిష్మగుమలాగా!

పాపులమగు మమువీడి - పరముజేనాగా||

ఏపాపంబెగుగని మి - మీగతి నెవ్వచేసెనో

కాపాడినవారులేరే? ఘనలగు - మిము గెదుమా||

దో గు డు

దర్బారు - రూపకము

ఫల్గునా నిన్నుగని - బహుముదమందితిరా

అల్లువిద్దెల నాకడ - నభ్యశించి యశముగొంటివి

తీర్థి—గురునిపేరు నిలిపెదవని - కోర్కెనుంటి నదియెల్ల

శరధిబడియె నీవుమడియ - సంశయమింకేలనురా!

భీ ష్మ డు

ముఖారి - ఏకతాళము

పాతులారా! భవ్యలార - పాంచపుతులార!

పరమపదవి జేసితిరా - ధరణి తాతపడనాడి

ఏల? జన్మమేల? జీవ - మేలనర్వ మీరేగిన

కాలానలమందుబడిన - జాలునింకనాదన వో!

వి దు ర్ము డు

జంఘూటి - ఏకతాళము

కుమరుని - దుర్మయపునడత

కూడదనుచు - జెప్పలేని

కుచ్చితుడవు కాంతేయులు - కువలయ మేలగనుంటివ

సత్యవ్రతుడవ్వేయెన నీ - సరణి ముందుగాంచెదగా

సత్యసంధులు కాంతేయుల - జంపనేదివశముగా!

దు ర్మో ధ న డు

దర్బారు - రూపకము

పాతులారా! నామదిగల - కుతుక మేమనియెదనో

అతులితవెరులు మడసి రనగ - నింక సెలకగదా

తిక్కా—కరములవత్తమున బెట్ట - కలలందైనను భయము
కలుగదు కలుగదుగద - కయ్యము లన్నియుసమసే!

(పైలాగు)

సోమ—మాచినీమణ - గురువెకరగా

బూని నిన్ననే - గానజానన

ఏనెపోయెద నిర్దోషు రి - క్షించుచుండవే యోనే

ధర్మశ్రీ—నాధనీవిటులల్లు జెంద - నాధగా ననుజేయగా

శాధనెట్టు నోశ్యనన - శాఖిగీనాన గానగా

పాతెన్మగ్నినిగోకాదా - ననుధ గొడిలి నూకల

పాతెన్మగ్ని ననుగొని - గొలిపించె ననువిషమా!

సోమ—నిన్నుయ్యా! సుగుగా కుప్ప - సురతిగడిగాబంపనా

ఇయ్యెడ నానాటిమిట్ట - చచ్చెనను బుట్టనా

ధర్మశ్రీ—జనక! నన్నుబకువెకరగా - సరియింపక బంపుమా

నిర్దోషము కీర్తికొ నున - కలికలించుమ బంపుమా

సోమ—నిన్నుచియొక్క నిమిషము - చివ్వులేము పుత్రికా

నిన్నుగొని నూకల జేర్చునే నచియ్యల గొలిపకగా

ధర్మశ్రీ—అమ్మ! అయ్యగొనుచ్చు దెప్ప - మునుగొను కేకేగెద

నమ్మి నేడేమిసేయుమి - నగుననుదియజూపమా!

ధర్మశ్రీ—ఎట్టివోము వోచినావో - నేను నా గాంచిననిరా

నట్టి నీవిరులాడ మేమిక - బ్రతుకగ నే పుత్రికా॥

పాంచాలి పరిణయము

ద్రౌ ప ది.

ముఖారి - ఏకతాళము.

కా- మ- రా- వే

పాపనచరితా - భక్తసంతాతా॥

పాంశుపుత్రకులు - లాక్షాభవనంబున మడసిన

చండానల జ్వాలామాలల - సరిగుననేనిక మృతినొందగ॥

ధృ ప దు డు.

సారంగ - ఏకతాళము.

అయ్యో కాంతేయలారా!

అన్యాయముగ - మృతిగంటిరా॥

నెయ్యంబున మీపై - యాసనేనుంటి నదిరిక్తమ॥

కడుదుర్నయుడా సుయోధనున్కి- కనులుచల్లబడెనేమోయిప్పుడు॥

ద్రౌ ప తి.

ఇంగ్లీషునోటు - ఏకతాళము

పోయెనగదహా నాపరి - పూర్ణవయసురిక్తముగా॥పో॥

హాసురలారా! హా తీరులారా? అబలగావరారె?

ఎక్కడనావెట్టి యాసలెన్నడైన - ఎక్కగలదె?

అక్కసమున సురలారా! - అర్హినునగుగూర్పరా!

భృ మ రి క

ఇంగ్లీషునోటు - ఏకతాళము

తాలిమిదాల్పుము - తరణిమనంబున

నేలనిట్టివగ? - మేలగురమ్మా

నీమనోహరుని - నీవుజూచెదవు

వేమరుసీపిటు - వెట్టివడెద వి

దేల - బాల - మేల - చాలు ||తా||

అ ర్జ ను డు

బారువ - ఏకతాళము

ఈశా - సర్వేశా - ఇపుడిట్టుల మముమార్చితివా

అఖిలభూ - భువనమంతయు నేలగ

నంతటి బలయుతుల - మైనను మేమిటు

సుఖమును విడచి భూ - సురులమగుచు

నొరది బిక్షకులమై ధర - దిరుగవలసె దయ

గనుమా! యనుమా! - ననుమా! ననుమా!

కుంఠి

ముఖాన్ - ఏకతాళము

ఏలనాతనయులు నే - డింకనురాకుండిరిగా

ఏలబ్రతికియుంటి సుతు - లిట్టుల బిక్షములైయుండిరి

ధరణినేల జాలెడునాదగు - తనయులు రాజ్యవిహీనత

భరియింపగ జేసినవిధి - కరుణజూడడాయెనయ్యె!

(డైలాగ్)

ధర్మ—తల్లినీపిటు తమ్మునట్టుల - ధర్మమగునే బంపగ

బల్లిదుండూతని యండ - బ్రతుకవాంఛనుంటిమి

కుంఠి—పరుల కుపకారంబు - సలుప బంపియుంటినిపుత్రీకా

ఉపబలుండాభీముడ - య్యసురుజంపివచ్చుగా

ధర్మ—ఉపబలుండని - యెరింగియుండియు

సరయకెట్టుల బంపితో

కుంఠి—సరగుచును - భీముండువచ్చును సంశయింపకుధర్మజా!

వ్యాసుడు

బేహుగ్ - ఏకతాళము

నీమహిమలెన్నదరమా - దీరజోద్భవాదివిబుధు

లక్తై న జమవర || నీ||

పాహిమాం - పాహిమాం - పాహిమాం - పాహిమాం||

అఖిజగములకు - నాధారుడువుగద

అనాధినాధను - తామరయాగ సుబోధ||

కర్ణిడు

బేహుగ్ - ఏకతాళము

యంత్రమీసములలో న - న్యులు కొట్టగదరమా

మిత్రమా! బుధస్త్రాపిత్రమా! - నాకునక్కు-

శక్తియెంతయున్నాని - సభ్యులొగ్గై కూర్చున్నచు

సైచియుంటి నింతదస్కు - నిక్తిజూస మనకు

నేడు - జయముకూడు|| యం||

14900